

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

MAJA BOŽIČ

NOVODOBNE MANJŠINE NA PRIMERU TURKOV V
NEMČIJI

MENTOR: RED. PROF. DR. DUŠAN NEČAK

RUMANJA VAS 2006

Dein Christus ist ein Jude

Tvoj Kristus je jud

Dein Auto ist ein Japaner

Tvoj avto je japonski

Deine Pizza ist italienisch

Tvoja pica je italijanska

Dein Mittagsmahl ist chinesisches

Tvoje kosilo je kitajsko

Dein Champagner ist französisch

Tvoja penina je francoska

Deine Demokratie ist griechisch

Tvoja demokracija je grška

Dein Kaffee ist brasilianisch

Tvoja kava je brazilska

Dein Urlaub ist türkisch

Tvoj dopust je turški

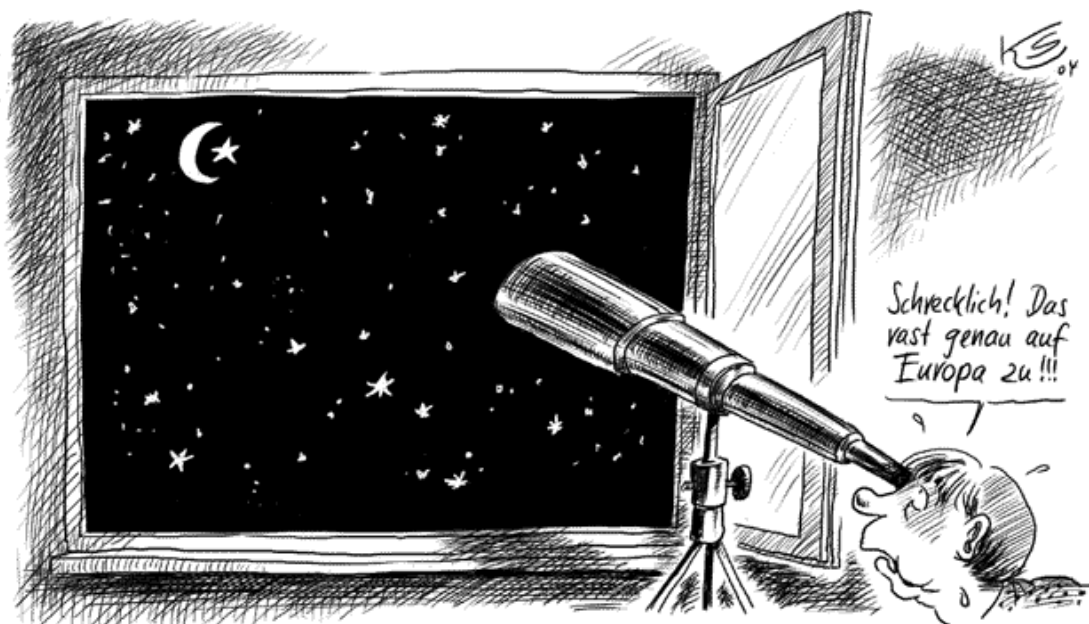
Deine Schrift ist lateinisch

Tvoja pisava je latinska

... und Dein Nachbar ist nur ein Ausländer ???¹

...in tvoj sosed je samo tujec???

¹ Avtor neznan; vir: http://www.aporismen.de/display_aporismen.php?search=1&page=1 (25. 1. 2006).

Angela Merkel: Strašno! Drvi direktno na Evropo!!!²

² Vir: <http://www.stuttmann-karikaturen.de/info.php> (29.01.2006), Avtor: Klaus Stüttmann, objavljeno 16. 12. 2004.

Zahvale

Iskrena hvala mojemu mentorju, prof. dr. Dušanu Nećaku, za zaupanje, potrpljenje in vzpodbude. Z diplomsko nalogo ni bil dosežen le cilj, ampak tudi zastavljena pot, ki jo kot zgodovinarica želim nadaljevati.

Za strokovno pomoč pri pisanju naloge se najlepše zahvaljujem prof. dr. Janezu Kranjcu s Pravne fakultete, lektorju mag. Niku Hudelji s Filozofske fakultete in dr. Holgerju Kolbu z Inštituta za raziskovanje migracij in medkulturnih študij (IMIS), Osnabrück.

Že od kar sem na svetu verjamejo vame in dihamo z mano mami Jelka, oče Bojan in sestra Petra. V času pisanja diplomske naloge so se izkazali kot moji prvi kritični sogovorniki, bili velika tehnična podpora, predvsem pa so bili izredno potrpežljivi z mano in me razvajali na vse možne načine. Neskončno hvala!

Kratice

ARB	Assoziationsrat Beschluß – sklep sveta pridruženega članstva
AuslG	Ausländergesetz – Zakon o tujcih
AZR	Ausländer Zentralregister – Centralni register tujcev
BAMF	Bundesamt für Migration und Flüchtlinge
BMI	Bundesministerium des Innern – Zvezno ministrstvo za notranje zadeve
CSU	Christlich-Soziale Union - Krščansko socialna unija
EGS	Evropska gospodarska skupnost
ES	Evropska skupnost
ESPJ	Evropska skupnost za premog in jeklo
EU	Evropska unija
EuGH	Der Europäische Gerichtshof - Evropsko sodišče
Euroatom	Evropska skupnost za jedrsko energijo
NDR	Nemška demokratična republika
NPD	Nationaldemokratische Partei Deutschlands – Nacionaldemokratska stranka
	Nemčije
PEU	Pogodba o evropski uniji
StAG	Staatsangehörigkeitsgesetz – Zakon o državljanstvu
ZRN	Zvezna republika Nemčija
ZuwanG	Zuwanderungsgesetz – Zakon o priseljevanju

Kazalo vsebine

UVOD	1
EVROPSKI PRAVNI OKVIR.....	6
ZAKONODAJA O TUJCIH V ZRN	9
Uvod v zakonodajo.....	9
Razvoj zakonodaje	9
Zakon o tujcih iz leta 1965	11
ORIS OBDOBJA 1965 – 1991	14
Zakon o tujcih iz leta 1991	21
Dovoljenje za prebivanje / Aufenthaltserlaubnis (§ 15).....	22
Dovoljenje za prebivanje / Aufenthaltsberechtigung (§ 27)	23
Dovoljenje za prebivanje / Aufenthaltsbewilligung (§ 28)	23
Dovoljenje za prebivanje / Aufenthaltsbefugnis (§ 30)	24
ORIS OBDOBJA 1991 – 2005	29
Novodobna manjšina – Turki v Nemčiji	35
ZAKON O PRISELJEVANJU IZ LETA 2005.....	39
Zakon o bivanju (prvi člen Zakona o priseljevanju)	40
Tipi dovoljenj za prebivanje po namenu bivanja	42
Bivanje z namenom izobraževanja.....	42
Bivanje z namenom zaposlovanja	43
Bivanje iz državnopravnih, humanitarnih ali političnih razlogov	43
Bivanje iz družinskih vzrokov.....	44
Posebne bivanjske pravice	45
Sprememba zakona o državljanstvu (peti člen Zakona o priseljevanju).....	50
PRIMERJAVA EVROPSKE, NEMŠKE IN SLOVENSKE ZAKONODAJE O TUJCIH.....	54
Evropska zakonodaja.....	54
Nemška zakonodaja o tujcih	55
Slovenska zakonodaja o tujcih	60
ZAKLJUČEK.....	63
VIRI IN LITERATURA	67

UVOD

Nemčija se je v nacionalno državo začela oblikovati razmeroma pozno, v 19. stoletju. Sestavni del politike vzpostavljanja nad deželne, državne identitete, oziroma sprva pripadnosti cesarstvu, je tvorilo določanje lastnega z definiranjem in distanciranjem od tujega. Iz tega je mogoče pravilno sklepati, o prisotnosti tujcev, ali bolje, tujih delavcev na nemškem prostoru že v tem času. Kot reakcija na priseljevanje tujih iskalcev dela in beguncev, tako Ulrich Herbert,³ je bil 22. julija 1913 sprejet Nemški cesarski in državljanski zakon (Das deutsche Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz). Ta je prvič uvedel enotno nemško državljanstvo, imenovano »Staatsbürgerschaft«, kot dopolnilno k obstoječim državljanstvom dežel imenovanih »Staatsangehörigkeit«. Ta so bila ukinjena leta 1934 v prid enotnega nemškega državljanstva. Do leta 1934 sta torej obstajala dva tipa državljan, državljan dežele (Staatsangehöriger) in državljan celotne države (Staatsbürger). Državljangsko pravo z leta 1913 pa je doživelo bistvene spremembe šele tik pred iztekom 20. stoletja.

Kljub skoraj nepretrganemu toku priseljevanja tujcev od 1880 do danes, ta kontinuiteta danes ni prisotna v nemški zavesti. Čeprav je vsakokratni nov odnos (novo srečanje) nemške družbe (ne samo nemške) s tujci pogojen s preteklimi izkušnjami družbe z njimi.⁴ Podobno kot bi si ustvarili mnenje o nekom, ki ga še nismo (osebno) srečali. Nemški prostor so tako zaznamovali sezonski delavci, prisilni delavci med vojno, nemški izgnanci po 1945 iz vzhodne Evrope, gostujoči delavci in begunci. Po naravi so bila bivanja teh ljudi v Nemčiji v glavnem začasnega značaja. V primeru izgnancev pa so ti v nekaj generacijah izgubili značaj tujca, spričo ne velikih razlik z matično nemško družbo (uspešna integracija).

Problem nastane v drugi polovici 20. stoletja, ko se je dobrodošlo, a začasno vabljen, tuje gostujoče delavstvo (največ Turki) začelo ustaljevati v ZRN. Tega nemška politika ni hotela sprejeti, in je še vedno vztrajala pri začasnosti bivanja tujih delavcev, težila k zmanjševanju priseljevanja in se zavzemala za vrnitev teh tujcev v matične države. To se kaže v konec 70. let 20. stoletja sprejeti paroli nemške politike, da Nemčija ni dežela priseljevanja. Čeprav je konec osemdesetih vsem postalo jasno, da temu ni tako, se je parola obdržala do sprejetja Zakona o priseljevanju, s katerim je Nemčija tudi 'uradno' postala dežela priseljevanja. Po številu prebivalstva z dne 31. 12. 2003 je imela ZRN skupno 82.532.671 prebivalcev. Od tega

³ Glej v: Ulrich Herbert: Geschichte der Ausländerpolitik in Deutschland, München 2001, str. 335 (dalje: Herbert, Geschichte...).

⁴ Ibid., str. 10.

je bilo 7.341.820 tujcev, kar znaša 8,9% vsega prebivalstva. Tri četrtine teh tujcev prihaja iz tretjih držav, to je držav, ki niso članice EU. Največji delež med njimi predstavljajo priseljenci iz Turčije z 2,5 milijonov prebivalcev, ki so kot največja v ZRN živeča tuja muslimanska skupnost, deležni tudi precejšnje pozornosti.

Iz naslednje tabele je razvidna rast tujega prebivalstva v ZRN v obdobju od 1960 – 2003, ki nas nazorno uvede v tematiko moje naloge.

Tabela 1: Razvoj tujega prebivalstva skupaj in delež turških državljanov v ZRN
(1960 – 2003)

Leta	Tujci skupaj	Turki skupaj	Delež Turkov v %	Delež tujcev glede na vse prebivalstvo v %
1960	686.200	2.700	0,4	1,2
1970	2.976.497	469.200	15,8	4,9
1975	4.089.594	1.077.100	26,3	6,6
1980	4.453.308	1.462.400	32,8	7,2
1985	4.378.942	1.400.400	32,0	7,2
1990	5.342.532	1.694.649	31,7	8,4
1992	6.495.792	1.854.945	28,6	8,0
1994	6.990.510	1.965.577	28,1	8,6
1995	7.173.866	2.014.311	28,1	8,8
1996	7.314.046	2.049.060	28,0	8,9
1997	7.365.833	2.107.426	28,6	9,0
1998	7.319.593	2.110.223	28,8	8,9
1999	7.343.591	2.053.564	28,0	8,9
2000	7.296.817	1.998.534	27,4	8,9
2001	7.318.628	1.947.938	26,6	8,9
2002	7.335.592	1.912.169	26,1	8,9
2003	7.334.765	1.877.661	25,6	8,9

Vir: Zvezni statistični urad Wiesbaden in Center za turške študije.⁵

⁵ Dostopno na: <http://www.zft-online.de/deutsch.php> (26. 2. 2006).

Ob tem ne gre spregledati dejstva, da gre tu, kljub procesu pristopanja Turčije k EU in debat o njeni pripadnosti Evropi, za manjšino, ki prihaja (in biva) v ZRN iz popolnoma drugačnega kulturnega kroga. Trdim, da jo ravno ta njena drugačnost naredi za zelo močno v nemškem in evropskem prostoru in ji zato tudi v bodoče ne bo manjkalo pozornosti.

Turška imigracija v Nemčijo je bila začeta po uradni poti, z bilateralnim sporazumom imenovanim »Anwerbeabkommen«. To je bil Sporazum o novačenju delovne sile iz Turčije, med ZRN in Turčijo,⁶ podpisan 30. oktobra 1961, zaradi pomanjkanja delovne sile v Nemčiji. To ni bil edini sporazum te vrste. ZRN je sklenila sporazume o novačenju delovne sile tudi z Italijo, Grčijo, Španijo, Marokom, Portugalsko, Tunizijo in nekdanjo Jugoslavijo (leta 1968). V nalogi sledim razvoju nemške zakonodaje od leta 1960 do 2005, na podlagi katere je viden odziv nemške politike na zgoraj opisano stanje. Naloga zajema samo zakonodajo ZRN, ne pa tudi NDR. Tako sledim postopnemu oblikovanju začasnega bivanjskega statusa delavca, do utrditve bivanjskega statusa priseljencev. S tem pa sežem v jedro oblikovanja novodobne manjšine na primeru turške manjšine v Nemčiji. Turška manjšina v Nemčiji je deležna pozornosti vseh treh vej oblasti (zakonodajne, izvršilne in sodne) in nemške javnosti v tolikšnem številu, kot je narodna manjšina ne bo dosegla nikoli. Menim, da se razlogi skrivajo v tem, da je novodobna manjšina razpršena, zato manj pregledna in obvladljiva. Druga bistvena razlika je, da so narodno manjšino praviloma oblikovale nove državne meje in ne preselitev ljudi iz ene države, enega kulturnega kroga v popolnoma nov kulturni krog in drugo državo (matični zelo oddaljeno), kot je to lahko v primeru novodobne manjšine. Nadalje je značilnost novodobne manjšine tudi ta, da njeno število ni odvisno samo od naravnega prirasta v ZRN, ampak tudi od vedno novih priseljencev (t.i. »poročna migracija«) iz izvorne družbe. To v konkretnem primeru moje naloge kaže na sposobnost prilagoditve turških priseljencev nemški zakonodaji in na sam način nastanka manjšine, ki ga je omogočila ravno liberalna nemška zakonodaja. Čeprav so Turki v Nemčiji trdno zasidrana in zelo izstopajoča manjšina, v duhu ostajajo migranti. To velja predvsem za prvo generacijo turških priseljencev, saj večina njih zapusti Nemčijo v krsti, v želji, biti pokopan doma.

Imigracijske politike so tako v Nemčiji kot Evropi konec 20. stoletja postale sestavni del političnega in javnega vsakdana, z manipulacijo katerih se osnovne probleme procesa priseljavanja in priseljencev še potencira in vzpodbuja odpor do tujega. Tako pri nas kot v Evropi so aktualne številne posplošene primerjave in analize imigracijskih sistemov evropskih držav, pri katerih pa se premalo (ali nič) upošteva od države do države različne vzroke

⁶ Turčija je sklenila podobne sporazume še z: Nizozemsko, Belgijo in Avstrijo leta 1964, leta 1965 s Francijo in 1967 s Švedsko.

priseljavanja. S temi vzroki so pogojene tudi novo nastale (muslimanske) manjšine v Evropi, njih razumevanje in problematika. Eden vidnejših ciljev migracijskih politik danes, je integracija tujcev priseljencev. Način le-te se je v bližnji preteklosti rad ponazarjal s tremi modeli: segregacijski – Nemčija, asimilacijski – Francija in multikulturni – Švedska.⁷ Menim, da je to ukalupljanje preživeto gledanje, saj je integracija interaktivni proces. Temu procesu sledi tudi evropska (nemška) zakonodaja, ki do danes ni zaključena, ampak je vseskozi v nastajanju in spremembah. Nemška politika od sprejetja nove državljske zakonodaje 1999 gotovo ni izključevalna, saj omogoča lažjo pridobitev nemškega državljanstva z dopolnitvijo principa »ius soli«.

Z nalogo bom dokazala sledeče tri hipoteze. Trdim, da je:

- novodobno manjšino izoblikovala prav zakonodajna politika ZRN.
- zanikanje priseljavanja in obstoja »novih sosedov« pripeljalo do današnjega odnosa večinske družbe do manjšine. In da se je zato manjšina distancirala od večine, kar je posledično vodilo v pojav vzporedne družbe.
- k podrejenemu položaju Turkov v Evropi pripomogla tudi »gospodarska« delitev na državljane držav članic EU in državljane tretjih držav.

V nalogi želim odgovoriti tudi na vprašanje, o uspešni ali neuspešni integraciji Turkov v Nemčiji.

Temeljni, primarni viri moje naloge so bili trije glavni nemški zakoni o tujcih ter na njih navezujoča se pravna določila (nad)nacionalnega značaja. Sekundarni a nepogrešljiv vir pa temeljna nemška strokovna literatura s tega področja, avtorjev: Ulrich Herbert, Klaus J. Bade, Rainer Münz, Michael Bommers in Annette Treibel (glej seznam literature). Od slovenskih avtorjev se je tej temi najbolj približala dr. Marina Lukšič – Hacin, z nespregledljivim delom Multikulturalizem, v katerem so zajete tudi mednarodne migracije in prepotrebna pojasnila k terminološki zmedi, ki vlada na tem področju. Konkretna študije, ki bi (s pravnega vidika) zagovarjala novo manjšinsko situacijo na nemških tleh, na primeru v Nemčiji živečih Turkov, pri nas še ni.

Ker se Slovenija kot ZRN po letu 1990/1 sooča z novodobno manjšinsko problematiko, me je zanimalo tudi stanje naše zakonodaje o tujcih in morebitna primerljivost le - te z nemško.

Preden začnem s pregledom nemške zakonodajne politike priseljavanja, si pogledjmo evropski migracijski okvir, katerega del je le - ta.

⁷ Glej: Romana Bešter, Migracijska politika Slovenije in EU, MI, Ljubljana 2003, str. 4 – 5.

EVROPSKI PRAVNI OKVIR

Čas po drugi svetovni vojni so v evropskih državah zaznamovali gostujoči delavci, v Nemčiji sprva dobrodošla pomoč pri obnovi gospodarstva, imenovani »Fremdarbeiter«, od sredine 60. let 20. stol. pa se jih je prijelo ime »Gastarbeiter«. S tem so se tudi postopno začele oblikovati liberalistične politike 'priseljavanja', ki pa so se na nacionalnih nivojih razlikovale v odnosu do naturalizacije in integracije.⁸ Kot že omenjeno, so te razlike zgodovinsko pogojene. Mejniki procesa oblikovanja skupne (i)migracijske politike na ravni EU, kot jih navaja Marina Lukšič – Hacin,⁹ so sledeči:

- 1957 s podpisom Rimske pogodbe formirana EGS.
- 1967 vzpostavitev skupnega trga delovne sile znotraj EGS (prost pretok in enakopravnost pri zaposlovanju za državljane držav članic EGS v drugih državah EGS).
- 1973/74 naftna kriza, prelom – zaustavljanje pritoka delovne sile, začetek družinske imigracije in politike integracije.
- 1975 ustanovljeno medvladno telo imenovano skupina Trevi za boj proti terorizmu.
- 1985 Schengenski sporazum, med drugim poenotenje predpisov o pogojih za vstop v državo in podeljevanje vizumov; nadgradnja s Schengensko konvencijo.
- 1992 Maastrichtska pogodba oz. Pogodba o Evropski uniji (PEU) EGS preimenuje v EU. Prvič pod okrilje EU postavi medvladno sodelovanje v pravosodju in notranjih zadevah, t.i. tretji steber evropske integracije. Uvede koncept evropskega državljanstva. Med področja skupnega interesa preideta tudi azil in priseljavanje - odločitve sprejema svet ministrov.
- 1997 Amsterdamska pogodba (v veljavo stopi 1999); področja skupnega interesa (azil in priseljavanje) so prešla z medvladnega nivoja na nadnacionalni nivo. Pomeni, da EU na tem področju sprejema odločitve, ki so zavezujoče za države članice. Pogodba spremeni vsebino stebrov, večina zadev preide iz tretjega v prvi steber.
- 1999 zasedanje Evropskega sveta v Tampereju, oblikovanje enotnega sistema podeljevanja azila, ustanovljen Eurojust.

⁸ Povzeto po članku Marine Lukšič – Hacin, Migracijska situacija v Evropi po drugi svetovni vojni in postopna (politična) usklajevanja med članicami EGS (EU). V: dve DOMOVINI razprave o izseljenstvu, 22 2005, str. 130 - 148 (dalje: Lukšič – Hacin, Dve domovini...).

⁹ Povzeto po: ibid., str. 131 – 136.

- 2001 pogodba iz Nice uvede institucionalne spremembe, velja od 2003.
- September 2002 sestanek sveta Evrope v Helsinkih. Tu je bila sprejeta deklaracija konference ministrov odgovornih za migracijske zadeve. Ministri so postavili smernice integracijskih politik držav članic Sveta Evrope. Te naj bi temeljile na načelih človekovih pravic, demokraciji, pravni državi, strpnosti in nediskriminaciji. »Deklaracija izpostavlja integracijo kot interaktivni proces, ki zadeva tako priseljence kot tudi večinsko družbo.«¹⁰

Od sprejetja Pogodbe o Evropski uniji, imenovane tudi Maastrichtska pogodba, govorimo o treh stebrih evropske integracije. Prvi steber predstavljajo ES, Euroatom (Evropska skupnost za jedrsko energijo) in ESPJ (Evropska skupnost za premog in jeklo), drugi steber skupna zunanja in varnostna politika, tretji pa sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev. Po Amsterdamski pogodbi vse razen policijskega sodelovanja in sodelovanja v kazenskih zadevah preide iz tretjega v prvi steber.

Izhodišče procesa harmonizacije migracijske in integracijske politike na ravni EU predstavljajo delojemalci iz ES oz. EU, ki imajo svobodo gibanja. To pomeni, da so enakopravni na trgu delovne sile z delojemalci matičnih držav EU in se jih ščiti pred diskriminacijo. Ravno tako se njihovim družinskim članom omogoča dostop do trga delovne sile, stanovanja in izobraževanja. »Ti integracijsko politični začetki so se postopoma prenesli tudi na državljane držav, ki so podpisnice sporazuma o pridruženem članstvu.«¹¹ Tako se je najkasneje z Evropskim svetom v Tampereju (oktober 1999) pokazalo, da se mora integracijska politika usmeriti v priznavanje pravic in dolžnosti v EU zakonito bivaajočih državljanov tretjih držav, ki bi bile primerljive z pravicami in dolžnostmi EU državljanov. Nadaljnje smernice skupne integracijske politike predstavlja Haaški program iz leta 2004.¹²

Z razvojem migracijske in integracijske politike na ravni EU tako lahko posledično vsaj od leta 1999 dalje govorimo o notranjih in zunanjih migracijah. Pri čemer so pogoji za notranje migrante, t.j. državljane držav članic EU, bistveno milejši, kot za zunanje migrante iz tretjih držav.

Lukšič – Hacinova govori o treh skupinah prebivalcev EU. To so: državljani držav članic EU, prebivalci držav članic EU, ki imajo državljanstvo tretje države in novi priseljenci iz tretjih držav. V nalogi se osredotočam na drugo skupino, katere pogoji za bivanje in delo so še

¹⁰ Ibid., str. 136.

¹¹ Bericht der Beauftragten der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration über Lage der Ausländerinnen und Ausländer in Deutschland, Berlin 2005, str. 436.

¹² Povzeto: ibid., str. 436.

vedno v nacionalnih domenah. EU na tem nivoju samo priporoča smernice, ki naj bi sledile principom multikulturalizma, »v smislu pravice priseljencev do ohranjanja kulturne dediščine v novih okoljih in ob hkratnem spoštovanju pravno-političnega reda države priselitve.«¹³

¹³ Lukšič – Hacin, Dve domovini..., str. 146.

ZAKONODAJA O TUJCIH V ZRN

Uvod v zakonodajo

Pri nemški zakonodaji o tujcih velja, da skoraj ni pravila brez izjeme. V grobem zakonodaja razlikuje med tujci, ki prihajajo iz držav članic EU in ostalimi. Posebne ugodnosti iz druge skupine imajo tujci, katerih države so z Nemčijo podpisale asociacijske sporazume.

Nadalje tujce razlikujemo po bivanjskem statusu, ki ga določa namen in trajanje bivanja v ZRN. Podrobneje bom predstavila tisti del zakonodaje, ki je namenjen tujcem, ki niso državljani članic EU in jih Nemci imenujejo »Drittstaatsangehörige«. V tej skupini razlikujemo tujce, ki iščejo v Nemčiji zaščito pred pregonom in ostale, ki so v Nemčijo prišli zaradi dela, združitve družine, študija...

Med temi nemška zakonodaja posebej omenja turške državljane, katerim je na podlagi nadnacionalnega sporazuma nekoliko olajšan dostop do trga delovne sile v EU. 12. septembra 1963 je bil namreč podpisan Sporazum o pridruženem članstvu med Turčijo in Evropsko gospodarsko skupnostjo (Assoziierungsabkommen),¹⁴ z namenom ustanovitve carinske unije (od 1.1. 1996), koordinacije gospodarskih politik in priprave Turčije na članstvo v EU.¹⁵ Odločilnega pomena za turške državljane v EU je Sklep asociacijskega sveta (ARB 1/80)¹⁶ ustanovljenega na podlagi sporazuma iz leta 1963, ki je sledil 19. septembra 1980 o razvoju asociacije (pridruženega članstva) in k temu sklepu izdane odločitve evropskega sodišča (EuGH). Določila tega sklepa veljajo ne glede na splošne predpise Zakona o tujcih oz. Zakona o priseljevanju in ne glede na določila Schengenskega sporazuma. Kot bomo videli, je Sklep asociacijskega sveta, nadalje ARB 1/80, vključen v nemško nacionalno zakonodajo.

Razvoj zakonodaje

Po drugi svetovni vojni sta ponovno stopili v veljavo nacionalsocialistični uredbi, ki sta do sprejetja prvega Zakona o tujcih iz leta 1965, predstavljali nemško zakonodajo o tujcih. To

¹⁴ Abkommen zur Gründung einer Assoziation zwischen der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft und der Türkei (64/733/EWG) Assoziationsabkommen EWG Türkei. Imenovan tudi »Sporazum Ankara«. Dostopno na: http://www.migration-online.de/gesetz_X19wcmludD0xJnBpZD0zNiZpZD01NiZlPQ_.html (23. 1. 2006).

¹⁵ Evropski svet je decembra 1999 sprejel Turčijo v krog držav kandidatk za pristop k EU, marca 2001 je svet sklenil pristopno partnerstvo s Turčijo, decembra 2002 pa je bil v Kopenhagnu določen datum za začetek pristopnih pogovorov s Turčijo, in sicer konec leta 2004. Pogajanja so se začela konec leta 2005.

¹⁶ ARB 1/80 – Beschluß Nr. 1/80 des Assoziationsrats über die Entwicklung der Assoziation vom 19. September 1980. Dostopno na: <http://www.aufenthaltstitel.de/arb180.html> (23. 1. 2006).

sta bili policijska uredba o tujcih (Ausländerpolizeiverordnung) iz leta 1938 in uredba o tujih delojemalcih (Verordnung über ausländische Arbeitnehmer) iz leta 1933.¹⁷

Prvi Zakon o tujcih (Ausländergesetz), je stopil v veljavo 1. oktobra 1965 in je s številnimi uredbami o spremembah zakona veljal do 1. 1. 1991. Takrat ga je nadomestil novi Zakon o tujcih, s polnim imenom: Zakon o vstopu in bivanju tujcev na zveznem območju (Gesetz über die Einreise und den Aufenthalt von Ausländern im Bundesgebiet),¹⁸ ki je stopil v veljavo 1. januarja 1991 in sicer kot 1. člen Zakona o spremembi zakonodaje o tujcih.¹⁹ Ta ureja temeljna vprašanja za tujce: vstop, združevanje družin, bivanje in konec bivanja v ZRN. Zakon je veljal do 1. 1. 2005. Spremembo zakonodaje je narekovala sprememba stanja in posledično politična stremjenja, kot so: omejitev nadaljnjega priseljevanja, integracija v ZRN stalno živčih tujcev, svoboda gibanja znotraj razširjene EU in odprta možnost priseljevanja pripadnikov nemške narodnosti iz bivših držav vzhodnega bloka. Zakon iz leta 1991 je 1. 1. 2005 nasledil »najsodobnejši evropski zakon o priseljevanju«, ²⁰ Zakon o priseljevanju (Zuwanderungsgesetz), ali s polnim imenom: Zakon o uravnavanju in omejevanju priseljevanja ter urejanju bivanja in integracije državljanov unije in tujcev (Gesetz zur Steuerung und Begrenzung der Zuwanderung und zur Regelung des Aufenthalts und der Integration von Unionsbürgern und Ausländern).²¹ Pot do sprejetja zakona je bila vse prej kot rožnata in kratka. Štiri letno predzgodovino zakona so tvorile burne politične razprave in škandali, ki jih je vseskozi spremljala tudi nemška javnost. Z vstopom skrajno desne stranke v nemški zvezni parlament leta 1990, je bila namreč tajska politika potisnjena v središče medstrankarskega spora, kar je povzročilo tudi naraščanje medijske pozornosti.

S sprejetjem Zakona o priseljevanju je tudi dokončno potonila dolgo opevana parola nemške politike, da Nemčija ni dežela priseljevanja.

V nadaljevanju želim predstaviti, analizirati in primerjati mejnike nemške zakonodaje o tujcih v obdobju od leta 1965 do leta 2005..

¹⁷ Povzeto po: Herbert, Geschichte ..., str. 205.

¹⁸ Vir: BGBl I 1990 (Zvezni uradni list), str. 1354, 1356. Zakon sprejet 9. Julija 1990, nazadnje spremenjen s členom 13 zakona o boju proti delu na črno in s tem povezano davčno utajo, 23. Juli 2004 (BGBl. I 2004, 1842) Dostopno na: <http://www.proasyl.de/> (31. 8. 2005).

¹⁹ AuslG als Artikel 1 des Gesetzes zur Neuregelung des Ausländerrechtes.
Vir: <http://www.aufenthaltstitel.de/auslg.html> (18. 8. 2005).

²⁰ Barbara Kramžar: Vsesplošno pričakovana bomba. Glej v: Delo, 23. 3. 2002, str. 28.

²¹ Vir: BGBl I 2004, str. 1950.

http://www.bmi.bund.de/cln_012/nn_121852/Internet/Content/Common/Anlagen/Gesetze/Zuwanderungsgesetz.templateId=raw.property=publicationFile.pdf/Zuwanderungsgesetz (31. 8. 2005).

Zakon o tujcih iz leta 1965

Prvi Zakon o tujcih (Ausländergesetz),²² z uradno kratico »AuslG«, je sprejel zvezni parlament s soglašanjem zveznega sveta v času mandata zveznega predsednika Lübkeja in zveznega ministra za notranje zadeve Hermanna Höcherla. Sprejet je bil 28. aprila 1965. V veljavo je stopil 1. oktobra 1965, skupaj z odredbo o izvajanju zakona in odredbo o taksah, ki sta bili sprejeti 10. septembra 1965.²³ Zakon na devetih straneh vsebuje sedem poglavij in petinpetdeset členov, od tega sta temeljni prvo in četrto poglavje.

Prvo poglavje, za tujce tudi najpomembnejše, določa vstop in bivanje v ZRN in ima 19 členov. Po njegovi definiciji je tujec vsak, ki ni Nemec. Ta izhaja iz 116 člena (odstavek 1) nemške ustave,²⁴ ki pravi, da je Nemec vsak, ki ima nemško državljanstvo. Na tem mestu zakon deli dve vrsti dovoljenj za prebivanje, to sta: omejeno dovoljenje za prebivanje (Aufenthaltserlaubnis) (2. in 5. člen) in neomejeno dovoljenje za prebivanje (Aufenthaltsberechtigung) (8. člen).

»**Aufenthaltserlaubnis**« je osnovno oz. prvo dovoljenje, ki ga tujec dobi. Izda se lahko pred vstopom ali po vstopu v ZRN, za določen oz. za nedoločen čas in je prostorsko omejeno.

Pristojbine za dovoljenje za prebivanje po uredbi o taksah k zakonu znašajo za bivanje do 3 mesece 10 DM, do enega leta 15 DM, dlje kot leto 25 DM in za nedoločen čas 30 DM.²⁵ Pred vstopom v državo se dovoljenje izda v obliki vizuma. Tega si morajo priskrbeti tujci, ki želijo v ZRN opravljati poklicno delo in osebe brez državljanstva.²⁶ Dovoljenje izdano pred vstopom se lahko razglasi za neveljavno. Dovoljenja ne potrebujejo tujci, ki še niso dopolnili 16. leta starosti (§ 2, točka 2), ravno tako ne imetniki maloobmejnih izkaznic, tuji poslanci, osebje letalske linije, piloti, na Renu dejavni pomorščaki.²⁷

Tujci, ki prebivajo v ZRN najmanj 5 let in so vključeni v gospodarsko in socialno življenje ZRN, lahko zaprosijo za časovno in prostorsko neomejeno dovoljenje, to je

»**Aufenthaltsberechtigung**«. Pristojbine za to dovoljenje znašajo 50 DM.²⁸

Dovoljenji prenehata, če tujec nima veljavnega potnega lista, menja ali izgubi državljanstvo, za dalj časa zapusti območje ZRN ali pa je izgnan. Seveda se mora tujec ob vstopu v državo

²² BGBl, 8.5.1965, št. 19, Ausländergesetz z 28. 4. 1965, str. 353 – 362 (dalje: BGBl, AuslG...).

²³ BGBl, 18.9.1965, št. 52, Verordnung zur Durchführung des Ausländergesetzes z 10. 9. 1965, str. 1341 in Gebührenverordnung zum Ausländergesetz z 10. 9. 1965, str. 1346 (dalje: BGBl, Verordnung...).

²⁴ Vir: BGBl 1949, Grundgesetz / Ustava sprejeta 23. maja 1949, nazadnje spremenjena 26. Julija 2002.

²⁵ BGBl, Verordnung..., § 2, str. 1346.

²⁶ BGBl, AuslG..., § 5, str. 354.

²⁷ BGBl, Verordnung..., § 1, str. 1341.

²⁸ Ibid., § 2, str. 1346.

izkazati s potnim listom ali nadomestnim dokumentom. Če to ni mogoče, se mu izstavi potni list za tujce.

O političnih pravicah 6. člen pravi, da tujci uživajo vse temeljne pravice, v kolikor te po ustavi niso pridržane samo Nemcem. Politična dejavnost tujcev se lahko omeji ali prepove, če ni dogovorjena z mednarodnim pravom, če je ogrožena demokracija ali če stranke, oz. druga združenja niso dogovorjena z ustavnimi načeli ZRN.

Sledi člen o prepovedi nadaljnega bivanja v državi (Ausweisung), pri čemer se lahko izžene tujca že, če prosjači ali se potepa,²⁹ in člen o prisilni odstranitvi tujca z države (Abschiebung).³⁰ Ta je lahko začasno odložena, kar se imenuje začasno odložena prisilna odstranitev tujca iz države (Duldung).³¹ Začasen odlok se prekliče, če prenehajo razlogi za pregon.

Drugo poglavje govori o postopku, natančneje o pristojnosti.³² O dovoljenjih, ki jih tujec potrebuje za bivanje v ZRN, izstavitvi potnih listov ali zanj nadomestnih izkazov, odloča urad za tujce (Ausländerbehörde) okraja, v katerem se tujec zadržuje. Če tujec že ima dovoljenje za prebivanje, ko vstopi v državo, mora svoje bivanje nemudoma prijaviti pri uradu za tujce. Enako velja za tujce, ki sicer ne potrebujejo dovoljenja (do 16 let). Sicer morajo tujci nemudoma zaprositi za dovoljenje na za to predpisanih obrazcih.

Tretje poglavje z naslovom »večkratno državljanstvo« je 'žal' namenjeno samo Nemcem. Če imajo le ti še kakšno drugo državljanstvo poleg nemškega, morajo to prijaviti pri pristojnem uradu okraja, kjer bivajo.

Tako kot prvo, ima tudi četrto poglavje 19 členov in govori o pravici do azila.³³ Tega člena ne bom natančneje razčlenjevala, ker ne zajema glavnine naše ciljne skupine v tem času - turških gastarbajterjev. Povem naj le, da za azil lahko zaprosijo begunci in ostali politično preganjani tujci, kot je to navedeno v 16. členu ustave.

Predpisi o kazni in globi sledijo v petem poglavju, v šestem posebna določila, v sedmem pa prehodna in končna določila. 53. člen, klavzula Berlin pove, da ta zakon velja tudi v deželi Berlin. Klavzula mestnih držav, 54. člen, pa pooblašča senate dežel Berlina, Bremna in Hamburga, da pristojni uradi predpise tega zakona uskladijo s posebno upravno strukturo svojih dežel.

²⁹ Več o tem: BGBl, AuslG..., § 10, str. 355.

³⁰ Ibid., § 13, str. 355.

³¹ Ibid., § 17, str. 356.

³² Ibid., § 20 - § 27, str. 356 - 358.

³³ Ibid., § 28 - § 46, str. 358 - 360.

Čas sprejetja zakona je bil čas, ko je Nemčija novačila tujo delovno silo za potrebe razvoja in rasti svojega gospodarstva. Kot pravi Ulrich Herbert,³⁴ so prednostno funkcijo tujih delavcev videli predvsem v njihovi mobilnosti, saj so jih lahko razporejali glede na potrebe trga. Tako ne preseneča, da je bil tudi zakon zasnovan tako, da je nemškim oblastem dopuščal diskrecijski manevrski prostor v zvezi s podaljševanjem dovoljenja za bivanje in delo gastarbajterjev, glede na razmere trga delovne sile. Mišljeno je bilo namreč, da ta »rezervna vojska« tujih delavcev zavzame Nemcem nepriljubljena delovna mesta, kar jih dejansko je, in da ob možnih konjunkturnih zlomih odide.

Na boljšem so bili delavci držav članic EGS (Italijani), ki so bili do leta 1970 dokončno izenačeni z nemškimi delavci. Bivanje večine ostalih tujih delavcev v Nemčiji pa je zaznamovala zakonodaja s konceptom začasnega bivanja. »Najprej so dobili pravico do bivanja za eno leto in bili v tem času vezani na delodajalca v Nemčiji.«³⁵ Kakršno koli podaljševanje dovoljenja za delo ali bivanje je bilo v pristojnosti presoje nemških zveznih oblasti. Podobno je zapisano že v 9. točki Nemško-turškega sporazuma oz. verbalne note³⁶ iz leta 1961, ki pravi, da se dovoljenje za prebivanje (Aufenthaltserlaubnis) v skupni dobi bivanja ne izda za več kot za dve leti. Tako v zakonu zapisana možnost pridobitve časovno in prostorsko neomejenega dovoljenja za prebivanje večini ni bila na voljo. Prav tako tuji delavci v tem obdobju o tem niso razmišljali. Njihov cilj je bil v čim krajšem času zaslužiti čim več denarja in se vrniti domov. To nam razlaga tudi dejstvo, da ti ljudje niso trošili denarja za primerna stanovanja in »je tako njihova stanovanjska situacija do konca sedemdesetih let ostala navzven najvidnejši znak njihove podprivilegiranosti.«³⁷

³⁴ Povzeto po: Herbert, Geschichte..., str. 211 – 223.

³⁵ Ibid., str. 212.

³⁶ Bundesarbeitsblatt, 10.2.1962, Regelung der Vermittlung türkischer Arbeitnehmer nach der Bundesrepublik Deutschland. Deutsch-türkische Vereinbarung vom 30. 10. 1961, str. 69-71.

³⁷ Herbert, Geschichte..., str. 216.

ORIS OBDOBJA 1965 – 1991

Tuji delavci, po letu 1965 imenovani gastarbajterji, so se zaposlovali predvsem v gradbeništvu, železarski in kovinski industriji ter rudarstvu. Po Herbertu³⁸ lahko razvoj zaposlovanja tujcev do leta 1980 delimo na tri med seboj ločene faze. Prva faza do leta 1959/60, ko je bila stopnja zaposlovanja relativno nizka, sledi faza strmega naraščanja do leta 1966 in podvojitev zaposlovanja po manjšem upadu zaradi recesije (1967) do konca novačenja delovne sile leta 1973. Konec novačenja delovne sile iz tujine se največkrat razume kot reakcijo na naftno krizo leta 1973. V resnici pa je nemška vlada v tem videla le primeren povod in čas, kako brez nasprotovanja zajezi priliv tujih delavcev in zmanjšati število tujcev. Zgodilo pa se je sledeče: po letu 1973 je res upadlo število tujih delavcev, vendar se do leta 1979 skoraj ni zmanjšalo število tujega stalnega prebivalstva, potem je pa le še naraslo. Do leta 1969 je bilo v ZRN največ Italijanov, sledijo Španci in Grki, potem Turki in nazadnje Jugoslovani (sporazum šele 1968). Po letu 1971 pa postanejo daleč največja skupina tako med stalnim prebivalstvom kot zaposlenimi, Turki. Seveda je tu na mestu vprašanje – zakaj?

Tabela 2: Turško prebivalstvo in zaposleni v ZRN od 1960 do 1980 v 1000-ih

Leto	Vsi tujci		Turki	
	Stalno prebivalstvo	Zaposleni	Stalno prebivalstvo	Zaposleni
1960	/	329,4	/	2,5
1965	/	1216,8	/	132,8
1970	2976,5	1949,0	469,2	353,9
1971	3438,7	2240,8	652,8	453,1
1975	4089,6	2038,8	1077,1	543,3
1980	4450,0	2070,0	1462,0	591,8

Prirejeno po: Ulrich Herbert, Geschichte der Ausländerpolitik in Deutschland, str. 198.

Res je, da je sporazum iz leta 1961 množično odprl vrata Turkom v ZRN, a za nadaljnji razvoj je bilo odločilnejše noveliranje tega sporazuma leta 1964.³⁹ Novelirana verzija sporazuma je

³⁸ Povzeto po: Herbert, Geschichte..., str. 201.

³⁹ Bundesanzeiger, Nr. 22, 16. 1. 1968, Neufassung der deutsch-türkischen Verienbarung.

namreč v 9. točki črtala stavek,⁴⁰ katerega vsebina je bila za prihodnost odločilnega pomena. Tako je bilo s 30. 9. 1964 ukinjeno določilo, ki je Turkom omejevalo bivanje v ZRN na največ dve leti. To je bil prvi korak, ki je Turkom omogočil postopno ustaljevanje v ZRN. Leta 1964 pa so Turki dosegli še en pomemben sporazum, to je Sporazum o socialni varnosti, ki sta ga podpisali Nemčija in Turčija 30. 4. 1964. Z njim so turški delavci pridobili pravico do otroškega dodatka tudi za tretjega otroka⁴¹ in vse nadaljnje ter bili tako socialno pravno izenačeni z nemškimi delavci.⁴²

Da bi se približali duhu tega časa, navajam tudi nekaj odlomkov navodil o obnašanju in ohranitvi identitete delavca na tujem, ki jih je delavcem posredovala Turška ustanova za delo, preden so odšli v ZRN. Spis se začneja z: » ZRN je nacionalistična država. Nemci so kot mi nacionalisti in sovražniki komunizma. Ampak tudi tam najdete osebe... ki vas bodo skušale napolniti s strupenimi idejami. Našo državo, nacijo, slavno vojsko... bodo poskušale prikazati v slabi luči. V ta namen vas bodo skušale opiti, se vam približati v šibkih trenutkih... ne pustite se jim, ne poslušajte komunističnih laži, o tem obvestite naše konzulate.

V ZRN ste prišli služiti kruh, z Nemci se ne spuščajte v prepire. Takšni dogodki bi škodovali ugledu in slavnemu imenu Turštva. Nemške ženske bodo vljudne in prijazne do vas, ker ljubijo junaštvo Turkov. Naj vas to ne zavede... Noben turški delavec, ki dela v tujini, ne sme pozabiti na naše junaške prednike, ki so prodrli do Dunaja, do Donave in niso nikoli skrunili časti drugega, in če so v kakšnem vinogradu vzeli grozd ali v vrtu kakšno figo, so protivrednost takoj položili k trti, ali pa so na vejo obesili mošnjiček. O Turkih se do danes ni govorilo kot o tatovih, nepravilnikih ali nečastnih ljudeh. Tudi vi ne boste dali povoda za kaj takega. Ne smete dopustiti, da bi bila ta lepa slika o Turkih omadeževana. Delajte kot čebele.»⁴³

Sredina šestdesetih let 20. stol. je tudi čas, ko so bile, tudi spričo naraščanja brezposelnosti pri Nemcih, parole Nacionaldemokratske stranke Nemčije (Nationaldemokratische Partei Deutschlands (NPD)), polne sovražnosti do tujcev, v javnosti sprejete z odobravanjem. A večjega negodovanja ni bilo, saj so se državi tujci še vedno »splachali«. ZRN v tej prvi fazi namreč ni imela stroškov z izobraževanjem tujcev ali s tujimi starostniki, saj so tuji delavci prišli v ZRN v najbolj produktivni fazi. Presežki iz njihovih nizkih rent in plačanih

⁴⁰ Bundesarbeitsblatt, 10. 2. 1962, Regelung der Vermittlung türkischer Arbeitnehmer nach der Bundesrepublik Deutschland. Deutsch-türkische Vereinbarung vom 30. 10. 1961. Točka 9: Die Aufenthaltserlaubnis wird über eine Gesamtaufenthaltsdauer von zwei Jahren hinaus nicht erteilt.

⁴¹ Otroški dodatek za drugega otroka turških delavcev v ZRN, tudi če je ta živel v Turčiji, predvidi odredba, ki je stopila v veljavo 1. 6. 1963.

⁴² Več o tem: Fremde Heimat. Eine Geschichte der Einwanderung aus der Türkei, Essen 1998, str. 76 - 77.

⁴³ Ibid., str. 120 – 122. Wie der türkische Arbeiter sich in einem fremden Land verhalten und sein Identität bewahren soll, Türkische Anstalt für Arbeit und Arbeitsvermittlung, 1963.

pokojninskih prispevkov, so znašali letno več kot eno milijardo nemških mark. V tem obdobju tudi vidneje naraste število tuje zaposlenih žensk, ki se povzpne na 30%. Leta 1967 je bilo med Turškimi delavci v ZRN celo 48% žensk.

Prve politične debate o možnih negativnih učinkih zaposlovanja tujcev, vezane le na gospodarski vidik, je sprožila prva povojna recesija leta 1966/67. Ker je bila ta kratkotrajna, politične perspektive pa kratkoročno naravnane na tehtnico »stroškov in koristi«, je sledil nov val zaposlovanja tujcev. Tu moramo imeti pred očmi, da je bilo za nemško stran novačenje tuje delovne sile in bivanje tujcev v ZRN kratkotrajnega značaja. Vsi so si predstavljali, da bodo delavci, ko jih ne bodo več potrebovali, odšli nazaj domov. A kaj, ko je človek kompleksno bitje, kot tema te naloge, in so z delavci prišli tudi ljudje, ki so gastarbajterstvu v Nemčiji dali popolnoma novo in negospodarsko dimenzijo. Seveda to ne bi bilo mogoče, če jim tega ne bi omogočala sama država, s pravnim in socialnim vključevanjem v svojo strukturo državne blaginje. Tako je leta 1971 v veljavo stopila odredba o dovoljenju za delo (Arbeitserlaubnisverordnung), ki je tujcem, ki so bili zaposleni v ZRN že več kot pet let, omogočila izdajo posebnega dovoljenja za delo za pet let in to ne glede na trg delovne sile.⁴⁴ Spričo te odredbe je vrnitev domov preložilo že okoli 40% gastarbajterjev. To pa je pomenilo večje stroške za ZRN. Zakaj? Delavcem, ki so že dalj časa bivali v ZRN so se na podlagi šestega člena ustave o varstvu družine začele le - te pridruževati. S tem je bilo sproženih kup novih potreb in zahtev delavcev ter obveznosti države do njih. Na nizkem življenjskem standardu vegetirajoči delavec je državo stal le okoli 30.000 nemških mark letno. Delavec z družino pa ni bil več tako mobilan, rabil je kredite, stanovanje, šolo, učitelje, itd., in je s tem državo stal od 150.000 – 200.000 nemških mark letno. In tako smo od rešiteljev nemškega gospodarstva prišli do začetka političnega videnja gastarbajterskega problema.⁴⁵

Temu so sledili poizkusi »odprave problema«, ki ga je sprožilo daljše bivanje. Tako je združenje delodajalcev predlagalo »rotacijski princip«, katerega osnovni namen je bil, po nekaj letih dela priučene delavce zamenjati z novimi, še ne priučenimi, in tako preprečiti daljše bivanje v ZRN. Ta princip ni nikoli zaživel, saj ni bil smiseln niti za delodajalce same. Če je odredba iz leta 1971 Turkom oddaljila domovino, je istega leta »domovina« prišla k njim v roke. V ZRN so namreč začeli izhajati trije turški časopisi: Akşam (Večer), Tercüman (Tolmač) in Hürriyet (Svoboda).

Da so te okoliščine privedle do zaustavitve novačenja delovne sile 23. 11. 1973, in ne naftna kriza, lahko razberemo tudi iz izjave zveznega kanclerja Willyja Brandta januarja 1973, v

⁴⁴ Povzeto po: Herbert, Geschichte..., str. 226.

⁴⁵ Povzeto po: Herbert, Geschichte..., 227.

kateri je poudaril, »da zelo skrbno premislimo, kje je izčrpana zmogljivost naše družbe in kje terjata zaustavitev socialni razum in odgovornost.«⁴⁶ »Turki prihajajo – reši se, če se moreš«, je na naslovnici zapisal Spiegel 30. 7. 1973. Novembra 1973 pa je bil z koncem novačenja delovne sile (Anwerbestop) popolnoma prekinjen priliv tujih delavcev iz tretjih držav na eni strani, na drugi pa je prišlo letno od 40.000 do 50.000 v ZRN živečih otrok tujih delavcev v starost, ki je dovoljevala opravljanje dela.⁴⁷

Tabela 3: Doba bivanja Turkov v ZRN, stanje leta 1981

		Leta bivanja						
		manj kot 1	1-4	4-6	6-8	8-10	10-15	več kot 15
Skupaj v 1000-ih	1580,7	52,2	343,3	171,3	164,2	275,3	474,6	99,7
%	100	3,3	21,7	10,9	10,4	17,4	30,0	6,3

Prirejeno po Ulrich Herbert, Geschichte der Ausländerpolitik in Deutschland, str. 226.

Pričakovano zmanjšanje števila tujcev in znižanje stroškov zaposlovanja tujcev se z koncem novačenja ni uresničilo. Proti pričakovanju je le še naraslo. Zakaj? Po letu 1973 res niso imeli dostopa v ZRN novi tuji delavci, za nadaljnji razplet pomembnejše pa je bilo, da so imele »prost vstop« družine v ZRN že bivajočih (in delujočih) tujih delavcev. Tako se od srede sedemdesetih začne preobrazba v ZRN prisotnega tujca iz gastarbajterja v priseljenca. Obrambni mehanizem zvezne vlade so bile restriktivne uredbe. Tako po 30. 11. 1974 v ZRN priseljeni družinski člani niso smeli delati. S 1. 1. 1975 so bistveno zmanjšali otroške doklade za v tujini živeče otroke gostujočih delavcev, 1. 4. 1975 pa so prepovedali priseljevanje tujcev v mesta, v katerih je delež tujcev znašal več kot 12%. To prepoved so odpravili leta 1976. Leta 1977 so jo ponovno uvedli samo za dele Berlina (Kreuzberg, Tiergarten, Wedding), jo leta 1981 omejili, leta 1990 pa dokončno odpravili.⁴⁸

Politično vodstvo je ostalo brez koncepta in je zato leta 1976 pooblastilo komisijo, ki naj bi razvila koncept za naprej. Ostalo je po starem. ZRN ni dežela priseljevanja. Tujcem, ki se bodo čez čas vrnili domov, se nudi le začasna integracija. Tu so imeli v mislih predvsem mlajše generacije tujcev, t.i. »drugo generacijo«. V ta namen je bil leta 1978 ustanovljen urad pooblaščenca za vprašanja tujcev. Prvi pooblaščenec je bil bivši ministrski predsednik Severnega Porenja – Westfalije, Heinz Kühn. Ta je že leta 1979 predložil memorandum o

⁴⁶ Zvezni parlament, 7. seja, 18.1.1973, str. 11. Citirano v: Herbert, Geschichte..., str. 228.

⁴⁷ Povzeto po: ibid., str. 228.

⁴⁸ Povzeto po: Chronologie der Zuwanderung in die Bundesrepublik Deutschland, Safter Çınar. Dostopno na: <http://www.a4k.de/cgi-bin/showcontent.asp?ThemaID=299&random=0.5897925> (26. 2. 2006).

»stanju in nadaljnjem razvoju integracije tujih delojemalcev in njihovih družin.« V njem je zahteval:⁴⁹

- priznanje dejanskega priseljevanja,
- stopnjevanje integracijskih ukrepov (predvsem na šolskem področju),
- ukinitve segregacije,
- neomejen dostop do dela in izobraževanja za tuje mladostnike,
- pravico do naturalizacije za v Nemčiji rojene oz. odraščajoče tuje otroke,
- splošen pregled prava za tujce in postopka za naturalizacijo,
- komunalno volilno pravico po daljšem bivanju,
- okrepitev socialnega svetovanja.

Po njegovem bi vsi ti ukrepi državo stali okoli 600 milijonov mark, ob odlašanju teh zahtev pa s širjenjem težav vedno več. Spričo zahtev in vizije lahko trdim, da je bil gospod Kühn v svojem razmišljanju daleč pred svojim časom. Zahteve iz njegovega memoranduma namreč še po 27. letih niso zastarele, niti vse dosežene. S »spomenico« je Kühn, kot piše Murkova, »v javnosti sprožil doslej najbolj obsežno razpravo o posameznih neprijetnih vidikih izločenosti, drugorazrednega položaja in brezupnosti velikih delov druge in tretje generacije tujih delavcev«.⁵⁰

Seveda je bilo tako razmišljanje za vlado preveč dalekosežno. Ta je še naprej izvajala politiko omejevanja, prepričana, da se bodo problemi rešili, ko bodo tujci odšli domov. Novo izvoljena vlada na čelu s kanclerjem Kohlom je leta 1982 spet prosila za mnenje komisijo. Postalo je jasno, da se lahko drastično zmanjšanje števila tujcev v ZRN izvede le z drastičnimi ukrepi, ki niso ne humani, ne spričo številnih obstoječih sporazumov izvedljivi. Kot že omenjeno, so glavni priliv tujcev v ZRN predstavljale družine, katerim je to omogočala nemška ustava s členom o varstvu družine (združevanje družin).⁵¹ Zato se je politika usmerila v pospeševanje vračanja tujcev. Predvsem tujcev drugega kulturnega kroga in vere - Turkov in ne toliko Italijanov, Grkov... Turki so bili za Nemce še vedno gastarbajterji na začasnem delu v ZRN in ne priseljenci. 1. 12. 1983 je tako stopil v veljavo novi zakon o pospeševanju vrnitve (Rückkehrförderungsgesetz). Zakon je za tujce tretjih držav predvideval celo denarno pomoč oz. nadomestilo, če bi se hoteli vrniti v matično državo. Te ni izkoristilo veliko Turkov, saj je bila brezposelnost v Turčiji velika, vrnitev v ZRN pa zaradi veljave

⁴⁹ Povzeto po: <http://toonorama.com/encyclopedia/K/K%FChnmemorandum/> (17. 10. 2005).

⁵⁰ Mojca Drčar Murko: »Poklicali smo delovne moči, prišli pa so ljudje.« Glej v: Delo, 5. 4. 1980.

⁵¹ Prav tako določila Evropske socialne listine, člen 19, odst. 16 o varstvu družine. Glej v: Klaus J. Bade, Evropa v gibanju, Ljubljana 2005, str. 354 (dalje: Bade, Evropa...).

Anwerbestopa onemogočena. Zakon je bil tako v Turčiji kot Nemčiji deležen ostrih kritik. Že pred sprejetjem zakona je bila čakalna doba za izplačilo prispevkov pokojninskega zavarovanja v primeru nameravane vrnitve zmanjšana iz dveh let na šest mesecev.⁵²

ZRN se je vse bolj zgubljala v razpršeni in neenotni »Ausländerpolitik«. Skopi zakon o tujcih iz leta 1965, obdan z različnimi državnimi in naddržavnimi sporazumi, je namreč nemškim deželam pri izvajanju tujkega prava puščal nekaj manevrskega prostora in obilo nejasnosti. Tako je leta 1983 dozorela ideja o nadgradnji zakona za tujce iz leta 1965. Konec leta 1983 je bil sprejet prvi osnutek novega zakona za tujce, ki se je osredotočal prav na državljane tretjih držav (Turke, Jugoslovane). Ostre diskusije je povzročila predvsem grozeča svoboda gibanja turških delojemalcev, utemeljevana na podlagi sporazuma o pridruženem članstvu, ki naj bi dajal turškim delavcem enake pravice kot delavcem ES. Razplet v zvezi s tem je bil skupaj z odnosi med Turčijo in ES med leti 1980 – 1986 zamrznjen zaradi vojaškega udara v Turčiji, ki se je zgodil 12. 9. 1980. Ostajal je strah pred masovnim priseljevanjem Turkov v ZRN. Rezultat polemik na to temo je bil, da so Turke živeče v ZRN »ločili« od ostalih skupin tujcev, kot posebno tuje, nezmožne in nepripravljene na integracijo. Ob »turškem problemu« je od zgodnjih osemdesetih naraščala tudi vloga islama, ki je po revoluciji v Iranu dobila prizvok politične grožnje. In čeprav je več kot 80% v ZRN živečih Turkov zavračalo islamski fundamentalizem, to ni oviralo javnih razprav na to temo. Prav tako se je namigovalo, da so Turki nasilni komunisti. V tem času je antisemitizem dobil svojega sodobnika v antitujstvu, predvsem v antiturkizmu. Mojca Drčar Murko je leta 1982 v Delu pisala, da je samomor mlade Turkinje, ki se je polila z bencinom in zažgala, »pokazal razsežnosti čustvenega stanja neposredno prizadetih, tistih torej, ki so jim podcenjujoči toni v besedah »gostujoči delavec« ali »tujec« vzeli pravico do tega, da bi bili enakopravni člani družbe«.⁵³

V tem duhu so se do konca osemdesetih oblikovali osnutki novega zakona za tujce, a brez rezultata. Spričo naraščajočega priliva azilantov,⁵⁴ se je v drugi polovici osemdesetih pozornost javnosti in politike preusmerila iz gastarbajterjev na prosilce azila. Politična situacija po padcu berlinskega zidu 9. 11. 1989 in z njo novi grozeči val tujcev – beguncev, azilantov, je pospešila sprejetje kompromisa glede zakona o tujcih, še pred združitvijo ZRN in NDR, 3. oktobra 1990. Temeljne smernice novega zakona, sprejetega 9. julija 1990, so bile:

⁵² Mojca Drčar Murko: Nemška vlada spodbuja tuje delavce k vrnitvi v domovino. Glej v: Primorski Dnevnik 16. 7. 1982, str. 6.

⁵³ Mojca Drčar Murko: Sovraštvo do tujcev ni več prazna beseda. Glej v: Delo, 26. 6. 1982, str. 5.

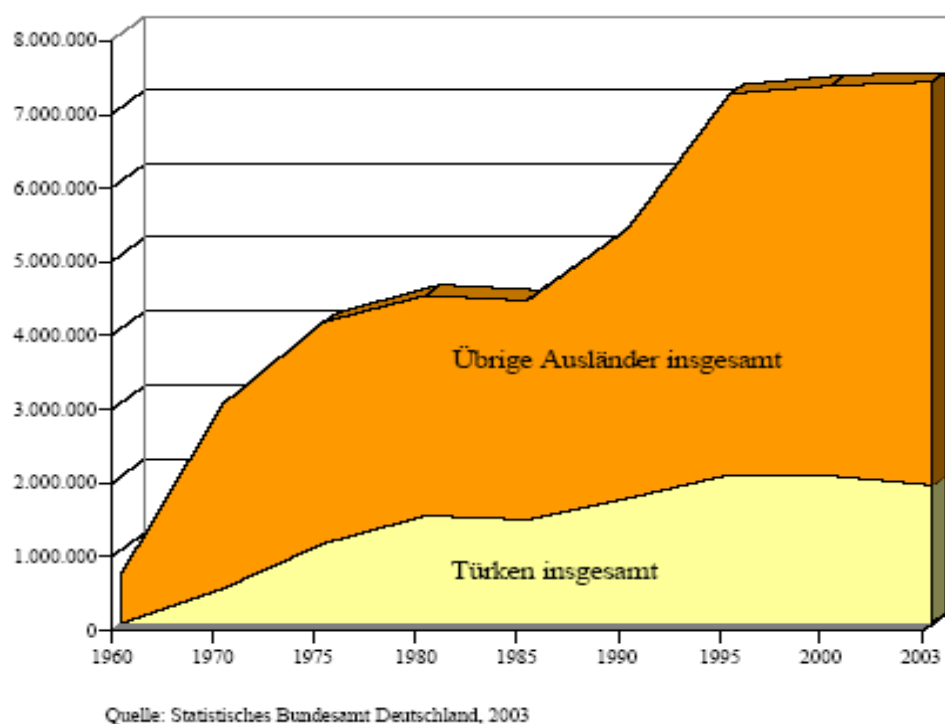
⁵⁴ Že leta 1980 je v ZRN zaprosilo za azil 100.000 prosilcev. Od tega je bilo spričo vojaškega udara v Turčiji 55.000 turških državljanov, predvsem Kurdov. Vir: http://www.bamf.de/eln_043/nn_566210/DE/DasBAMF/Chronik/Bundesamt/bundesamt-node.html_nnn=true (18.2.2006).

pravna varnost, utrditev statusa bivanja in integracija. Kontradiktorna smernicam zakona je bila še vedno trditev, da Nemčija ni dežela priseljevanja. Tako je bila tudi glavna kritika zakona, da priseljevanje sprejema le na tri četrte, saj je bila naturalizacija tujcem še vedno težko dostopna.

V tem času Turki v ZRN dobijo možnost gledanja turških televizijskih programov. Leta 1990 začne v ZRN dnevno oddajati Turška radio televizija (TRT).

Preden predstavim zakon iz leta 1990, si za boljšo predstavbo pogledjmo še grafični prikaz deleža Turkov med ostalimi tujci.

Slika 1: Primerjava razvoja prebivalstva tujcev in Turkov v ZRN (1960 – 2003)

Vir: Zvezni statistični urad Nemčije, 2003.⁵⁵

⁵⁵ Dostopno na: <http://www.zft-online.de/deutsch.php> (26. 2. 2006).

Zakon o tujcih iz leta 1991

»Die Würde des Menschen ist unantastbar, alles andere regelt das Ausländergesetz.«⁵⁶

Avtor neznan

Kot nakazuje zgornji citat, si od vsebine drugega zakona za tujce lahko obetamo precej več kot od prvega. Zakon je bil prelomen tako v zgodovinskem kot v pravnem smislu. V zgodovinskem, ker je bil sprejet še pred združitvijo, v veljavo pa je stopil šele po združitvi vzhodne (NDR) in zahodne (ZRN) Nemčije. Pravno pa, ker se vsebinsko bistveno razlikuje od zakona iz leta 1965 in je tudi pravna podlaga zakonu, ki sledi. Čeprav je bila smernica nemške tujske politike še vedno geslo »Nemčija ni dežela priseljevanja«, se je zakon že lotil dejanskega stanja, t.j. urejanja statusa bivanja že leta v Nemčiji živečih tujcev in v ospredje potisnil integracijo le - teh v nemško družbo.

Če se je prvi zakon imenoval samo Zakon o tujcih (Ausländergesetz), se polni naziv drugega glasi »Zakon o vstopu in bivanju tujcev na zveznem območju,«⁵⁷ vsebujoč deset poglavij in sto šest členov.

Za razliko od prejšnjih dveh obstoječih tipov dovoljenj za prebivanje, drugo poglavje tega zakona v štirih točkah in 35. členih deli dovoljenja na štiri tipe. Poleg poglavij, ki smo jih že srečali v zakonu iz leta 1965, je tu novo sedmo poglavje o olajšani podelitvi državljanstva oz naturalizaciji in osmo poglavje o predstavitvi urada pooblaščenca za vprašanja tujcev, ki ga leta 1965 še ni bilo.

Posvetila se bom predvsem drugemu poglavju, t.j. podelitvi in podaljševanju dovoljenj za prebivanje, ki določajo status tujca v ZRN. Zakon v 5. členu določa štiri glavne tipe dovoljenj za prebivanje (Aufenthaltserlaubnis (§§ 15, 17), Aufenthaltsberechtigung (§ 27), Aufenthaltsbewilligung (§§ 28, 29) in Aufenthaltsbefugnis (§ 30)). Nemško poimenovanje in vsebina teh tipov se razlikuje po namenu oz. vzroku bivanja. Ustrezni slovenski izrazi za te pravne termine nimamo. V nemškem jeziku so ti termini vezani na zakon in s prenehanjem zakona njihova vsebina dobi novo jezikovno podobo. Zakon o tujcih iz leta 1990 uvede tudi nadpomenko za vse tipe dovoljenj za prebivanje (Aufenthaltsgenehmigung).

Za vse velja, da se izstavijo le na zahtevek tujca in to le, če ima le - ta pravico do njega.

⁵⁶ »Človeško dostojanstvo je nedotakljivo, vse ostalo ureja zakon o tujcih«.

Vir: http://www.aphorismen.de/display_aphorismen.php?search=1&page=1 (25. 1. 2006).

⁵⁷ Gesetz über die Einreise und den Aufenthalt von Ausländern im Bundesgebiet. Vir: BGBl I 1990, 1354, 1356. (Dalje: AuslG 1990...) Dostopno tudi na: http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/auslg_1990/ (25. 9. 2005).

Zakon v izhodišču razlage tipov dovoljenj za prebivanje izpostavi tujega delavca in prosilca za azil. Kar je zanimivo, če vemo, da je bil tujcem dostop do nemškega trga onemogočen že leta 1973, s koncem novačenja delovne sile iz tujine, t.i. »Anwerbestopom«. Pa vendar po skoraj dvajsetih letih zakon še vedno izhaja iz prve tujčeve identitete, t.j. identitete gostujočega delavca in se tako najprej zavaruje pred vdorom tuje delovne sile na nemški trg: »Tujcu, ki želi bivati v ZRN dlje kot tri mesece z namenom opravljanja dela pri delodajalcu in potrebuje dovoljenje za prebivanje za vstop v delovno razmerje, se izda dovoljenje samo v skladu s pravno uredbo. Z odredbo zvezno ministrstvo za notranje zadeve v soglasju z zveznim svetom določa predpostavke in omejitve glede tovrstnih dovoljenj zaradi varstva interesov ZRN.«⁵⁸

Ravno tako se prosilcu za azil izda dovoljenje za prebivanje pred odločitvijo o (ne)odobritvi prošnje le, če s tem soglašajo najvišje deželne oblasti. Sledijo tipi dovoljenj za prebivanje.

Dovoljenje za prebivanje / Aufenthaltserlaubnis (§ 15)

Tujcu se izda dovoljenje v tej obliki, če se mu dovoli bivanje, ki ni vezano na namen bivanja. Prvo tako dovoljenje se izda za določen čas, z možnostjo podaljšanja za nedoločen čas, ob izpolnjevanju določenih pogojev.

Gre npr. za pravico do ponovne vrnitve tujcev v ZRN, ki so kot mladoletni zakonito bivali v ZRN vsaj osem let, šest let obiskovali šolo in se lahko preživljajo s svojim poklicem. Do tega dovoljenja so upravičeni tudi družinski člani v ZRN živečega tujca po 17 § o združitvi družine, ki se sklicuje na varstvo zakona in družine 6. člena ustave, če tujec h kateremu se vrši združitev: poseduje dovoljenje tipa »Aufenthaltserlaubnis« ali »Aufenthaltsberechtigung«, razpolaga z zadostnim stanovanjskim prostorom in lahko sam preživlja družinske člane (§17 (2) 1-3).

Zakoncu tujca se tako dovoljenje izda, če tujec, h kateremu se vrši združitev, izpolnjuje pogoje katerega od sledečih primerov:

- poseduje tip dovoljenja »Aufenthaltsberechtigung«,
- je priznan kot prosilec azila,
- poseduje tip dovoljenja »Aufenthaltserlaubnis«, in je bil zakon sklenjen že pred prihodom tujca v ZRN in naveden ob njegovi prvi prošnji za dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis«,

⁵⁸ Ibid., § 10, str. 8.

*strani so navedene po objavi zakona na spletnem viru www.juris.de.

- ali v primeru, da je bil tujec rojen v ZRN oz. je prišel v ZRN kot mladoletna oseba, poseduje časovno neomejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis« ali »Aufenthaltsberechtigung«, zakonito biva v ZRN osem let in je polnoleten.

V primeru razveze, se zakoncu dovoljenje podaljša kot samostojno samo, če je zakonska zveza zakonito obstajala vsaj dve leti. Dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis« se izda tudi nezakonskim, mladoletnim otrokom upravičenca azila. Drugim nezakonskim otrokom pa le, če oba starša posedujeta dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis« ali »Aufenthaltsberechtigung«, ali je eden od staršev umrl in če ta otrok še ni dopolnil 16. leta starosti. Sicer se izda dovoljenje tudi tistim nezakonskim in mladoletnim otrokom, ki obvladajo nemški jezik (§ 20). Otrokom, rojenim v ZRN, se po uradni dolžnosti izda »Aufenthaltserlaubnis«, če mati otroka poseduje »Aufenthaltserlaubnis« ali »Aufenthaltsberechtigung«. V tem sklopu zakon obravnava tudi dovoljenja za tuje družinske člane Nemcev (§ 23).

Dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis« se tujcu podaljša za nedoločen čas, § 24, če tujec poseduje dovoljenje za določen čas najmanj pet let, je upravičen do dela, v kolikor je delojemalec, se zna ustno sporazumevati v nemškem jeziku, razpolaga z zadostnim stanovanjskim prostorom zase in za družino in če ni razlogov za tujčev izgon.

Dovoljenje za prebivanje / Aufenthaltsberechtigung (§ 27)

Imetnik tega tipa dovoljenja z njim doseže najvišjo stopnjo utrditve bivanja v ZRN. Je časovno in prostorsko neomejeno dovoljenje. Izda se tujcem, ki:

- osem let posedujejo dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis«, ali tri leta »Aufenthaltserlaubnis« za nedoločen čas, pred tem pa so posedovali dovoljenje tipa »Aufenthaltsbefugnis«.
- imajo zagotovljena sredstva za preživljanje iz lastnega poklica, premoženja ali ostalih lastnih sredstev.
- so 60 mesecev plačevali prostovoljne ali obvezne prispevke za pokojninsko zavarovanje.
- so bivši nemški državljani oz. tujcem, ki so v zakonski zvezi z nemškim državljanom ali upravičencem azila pa se »Aufenthaltsberechtigung« izda že po petih letih posedovanja dovoljenja tipa »Aufenthaltserlaubnis«.

Dovoljenje za prebivanje / Aufenthaltsbewilligung (§ 28)

Tujcu se izda ta tip dovoljenja, če se mu dovoli bivanje, ki je začasnega značaja in za določen namen. Dovoljenje je omejeno glede na namen bivanja. Izda se za najdlje dve leti z možnostjo podaljšanja vsakič za dve leti, v kolikor namen še ni bil dosežen in se ga v določenem času

lahko doseže. Ponovno, za drug namen, se dovoljenja ne izdaja. Za tujce, ki se želijo ponovno zadrževati v ZRN, se izda vizum, pod pogojem, da se sme zadrževati v ZRN skupno do tri mesece na leto. Zakoncu tujca, ki poseduje to dovoljenje, se tudi lahko izda to dovoljenje, izhajajoč iz šestega člena ustave o varstvu zakona in družine, če je omogočeno preživljanje brez socialne pomoči in je na voljo zadosten stanovanjski prostor. Dovoljenje »Aufenthaltsbewilligung« zakonca in otroka se lahko podaljšuje samo, dokler to dovoljenje poseduje tujec, spričo katerega je bila omogočena združitev družine in dokler obstaja življenjska skupnost z njim.

Dovoljenje za prebivanje / Aufenthaltsbefugnis (§ 30)

Dovoljenje za prebivanje kot »Aufenthaltsbefugnis« se izda tujcu, ki mu je dovoljeno bivanje v ZRN iz državnopravnih ali nujnih humanitarnih razlogov ali zaradi varstva političnih interesov ZRN. Ko gre za nujne humanitarne razloge, je izdaja drugega tipa dovoljenja izključena. Za zakonske partnerje in otroke tujca s tem dovoljenjem tudi tu velja, da lahko tudi oni dobijo to dovoljenje.

§ 32 pa določa, da lahko najvišji deželni uradi odredijo izdajo oz. podaljšanje tega dovoljenja tujcem iz državnopravnih ali humanitarnih razlogov ali zaradi varstva političnih interesov ZRN. Ravno tako se to dovoljenje izda vojnim beguncem in beguncem državljanske vojne. »Aufenthaltsbefugnis« se izda vsakič za najdlje dve leti. Tujcu, ki ga poseduje že osem let, se lahko izda časovno neomejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis« ob predpostavki, da je zagotovljeno preživljanje iz lastne zaposlenosti ali premoženja.

Če je v zakonu iz leta 1965 prevladovala začasnost bivanja tujcev, ki se je spričo humanosti, nemške ustave in odredbe o dovoljenju za delo (1971) čedalje bolj spreminjala v trajnost bivanja, v novem zakonu že lahko beremo o utrjevanju bivanjskega statusa tujcev v ZRN, ki je nadgrajen celo z lažjim dostopom do nemškega državljanstva za tujce.

O olajšani naturalizaciji, oz. o podelitvi državljanstva govori sedmo poglavje Zakona o tujcih.⁵⁹ Kdo ima torej pravico do nemškega državljanstva? Po § 85 so to tujci, ki že osem let zakonito bivajo v notranjosti države, priznavajo svobodni, demokratični temeljni red ustave Zvezne republike Nemčije, in izjavljajo, da ne bodo delovali proti ustavi in ne kakorkoli ogrožali varnosti države. Nadalje morajo posedovati »Aufenthaltserlaubnis« ali »Aufenthaltsberechtigung«, morajo biti zmožni preživljati sebe in svojo družino brez socialne

⁵⁹ Ibid., § 85, str. 42, Einbürgerungsanspruch für Ausländer mit längerem Aufenthalt; Miteinbürgerung ausländischer Ehegatten und minderjähriger Kinder.

pomoči, odreči se morajo svojemu dosedanjemu državljanstvu ali pa ga izgubiti in ne smejo biti obsojeni zaradi kaznivega dejanja. Njihovi mladoletni otroci in zakonci pa lahko dobijo državljanstvo tudi, če še ne bivajo v ZRN 8 let.

Do naturalizacije niso upravičeni tisti prosilci, ki ne obvladajo zadostno nemškega jezika, ogrožajo državo ali pa če obstaja razlog za njihov izgon (§ 86). Pristojbina za državljanstvo znaša 225 evrov, za mladoletnega otroka pa 51 evrov.

Zaradi nadaljnjega razvoja državljanskega prava (1999), tu povzemam, da državljanstvo po tem zakonu pripada tujcu, ki v ZRN zakonito biva najmanj osem let, ravno tako pa je na tega tujca vezano državljanstvo njegovega tujega zakonca in mladoletnih otrok.

Osmo poglavje Zakona o tujcih s spremembo Zakona o tujcih iz leta 1997 prvič zakonsko določa položaj in naloge **pooblaščenca za vprašanja tujcev**, mu s tem daje večjo veljavo in razširi njegovo področje delovanja.

Sama funkcija pooblaščenca za vprašanja tujcev obstaja že od leta 1978.⁶⁰ Njeni nosilci so prvi začeli govoriti o procesu priseljevanja, ki ga je sprožilo novačenje delovne sile in katerega smer ni mogoče obrniti ter posledično o potrebni integraciji.

Pooblaščenca in področja njihovega delovanja:

- Heinz Kühn (1978 – 1980), pooblaščenec za pospeševanje integracije tujih delojemalcev in njihovih družin⁶¹. 1979 predloži memorandum »Stanje in nadaljnji razvoj integracije tujih delojemalcev in njihovih družin v ZRN«, znan pod imenom »Kühnov memorandum«.
- Liselotte Funcke (1980 – 1991), pooblaščenka za pospeševanje integracije tujih delojemalcev in njihovih družin. Ker ji je uspelo, da starost otrok, ki se smejo pridružiti staršem v ZRN, ni bila znižana iz 16 let na 6 let, so jo turški delavci sredi 80ih počastili z nazivom »**Mati Turkov**«.
- Cornelia Schmalz-Jacobsen (1991 – 1998), pooblaščenka zvezne vlade za interese tujcev. Leta 1997 preimenovanje v: pooblaščenka zvezne vlade za vprašanja tujcev.⁶²
- Marieluise Beck (1998 – 2005), Okt. 2002 preimenovanje v: pooblaščenka zvezne vlade za migracijo, begunce in integracijo.⁶³

⁶⁰ 25 Jahre Amt der Beauftragten für Migration, Integration und Flüchtlinge. Dostopno na: http://www.integrationsbeauftragte.de/gra/amt/amt_47.php (16.2.2006).

⁶¹ Beauftragte zur Förderung der Integration der ausländischen Arbeitnehmer und ihrer Familienangehörigen.

⁶² Beauftragte der Bundesregierung für die Belange der Ausländer. Od 1997: Beauftragte der Bundesregierung für Ausländerfragen.

⁶³ Beauftragte der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration.

Kot rečeno, Zakon o tujcih predstavlja pooblaščenca za vprašanja tujcev, ki ga nastavi zvezna vlada pri zveznem ministrstvu za delo in socialo. Pooblaščenec oz. pooblaščenka je lahko član(ica) zveznega sveta. Za izpolnitev nalog te službe dobi na razpolago potrebno osebje in opremo. Člen 91b navaja sledeče naloge urada pooblaščenca:

- pospeševanje integracije v ZRN stalno živečih tujcev,
- podpiranje zvezne vlade pri nadaljnjem razvoju integracijske politike, tudi z ozirom na tržišče delovne sile in socialno politične aspekte,
- dajanje pobud za nadaljnji razvoj integracijskih politik v evropskem okviru
- razvijanje predpostavk za kar se da brez napetosti skupno bivanje tujcev in Nemcev, krepitev razumevanja med njimi, in delovanje proti sovražnosti tujcev,
- informiranje o zakonskih možnostih za naturalizacijo,
- podpiranje iniciativ za integracijo tudi na deželnih in komunalnih nivojih ter sodelovanje na vseh ravneh,
- opazovanje razvoja priseljevanja v ZRN, na evropski ravni in drugih državah,
- informiranje javnosti o področjih delovanja urada.

Urad je zveznemu parlamentu dolžan vsake dve leti oddati poročilo o položaju tujcev v Nemčiji. Prvo poročilo je zvezni parlament dobil leta 1993.

Spregledati ne smemo tudi desetega **poglavja o prehodnih in končnih določilih**,⁶⁴ ki navaja za tujca nekaj bistvenih določil. Tu zvemo, kaj se zgodi z veljavo dovoljenj, ki so veljala pred uvedbo tega zakona. Če ponovim, sta po Zakonu o tujcih iz leta 1965 obstajali dve vrsti dovoljenj za prebivanje: »Aufenthaltserlaubnis« (časovno omejeno in časovno neomejeno) in »Aufenthaltsberechtigung« (časovno in prostorsko neomejeno dovoljenje).

- Po novem zakonu velja staro dovoljenje »Aufenthaltsberechtigung« naprej kot časovno neomejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis-EG«, če gre za državljane EU in kot »Aufenthaltsberechtigung«, če gre za ostale tujce.
- Pred uvedbo novega zakona izdano časovno neomejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis«, velja naprej kot časovno neomejeno »Aufenthaltserlaubnis-EG«, če gre za državljane EU in kot časovno neomejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis«, če gre za ostale tujce.
- Časovno omejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis« velja po novem kot:
 - »Aufenthaltserlaubnis-EG«, če gre za državljane EU,

⁶⁴ AuslG 1990..., §94 - § 106, str. 49 – 52.

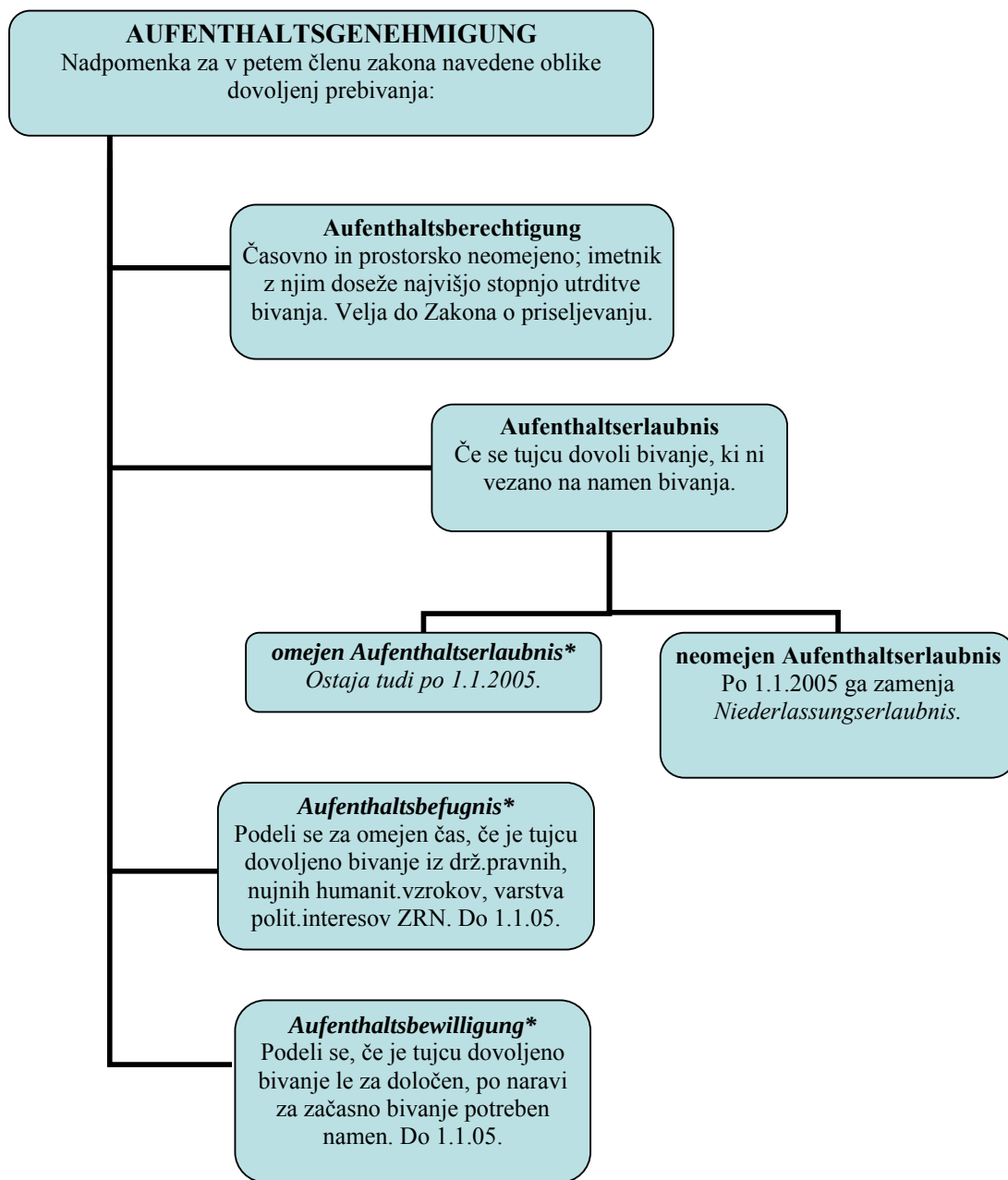
- »Aufenthaltsbewilligung«, če se tujcu dovoli bivanje, ki je začasnega značaja in za določen namen, enako tudi za družinske člane tega tujca,
- »Aufenthaltsbefugnis«, če je tujcu dovoljeno bivanje v ZRN iz državnopravnih ali nujnih humanitarnih razlogov, zaradi ovir izгона, če tujec poseduje pravico do bivanja po zakonu o azilu ali če poseduje začasni odlok o prisilni odstranitvi. Tako dovoljenje se izda tudi za družinske člane tujca, ki se zadržuje v ZRN v eni izmed teh okoliščin.
- časovno omejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis« po novem zakonu, če gre za ostale tujce.
- Staro dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis«, izdano v obliki vizuma, velja po novem zakonu naprej kot vizum.⁶⁵

Za tujce, ki v času, ko je novi zakon stopil v veljavo, še niso dopolnili 16 let in so se zakonito zadrževali v ZRN, velja, da imajo eno leto časa, da zaprosijo za eno izmed obstoječih dovoljenj (§ 96). Državljanom Turčije, ki so mlajši od 16 let in so bili pred 15.1.1997 oproščeni dovoljenja za prebivanje, se izda dovoljenje v skladu s § 17 o združitvi družine.⁶⁶

⁶⁵ AuslG 1990..., § 94, odstavki 1-4, str. 49.

⁶⁶ Enako velja za državljane: BiH, Srbije, Hrvaške, Maroka, Makedonije, Slovenije; glej § 96, odstavek 4.

Tuje prebivalstvo po bivanjskem statusu - stanje po Zakonu o tujcih iz leta 1990.

**po 1.1.2005 vsi trije = Aufenthaltserlaubnis*

ORIS OBDOBJA 1991 – 2005

„Wenn die Leute Menschen wären, gäbe es kein Ausländerproblem.“

*(Peter E. Schumacher)*⁶⁷

Konec hladne vojne je bil prelomen tudi za migracijsko politiko Evrope in Nemčije. Padec železne zaves je odprl vrata priseljevanju z vzhoda na zahod, sledil je val beguncev in izgnancev iz vojnih žarišč Jugoslavije in Albanije ter azilantov. To je tudi čas, dvotirnega evropskega razvoja integracije in izolacije. Evropa se je namreč vse bolj združevala in odpirala navznoter, navzven pa ograjevala proti nezaželenemu priseljevanju, kar ji je dalo vzdevek »trdnjava Evropa«.⁶⁸

Evropo, še zlasti pa Nemčijo, je zajel strah pred maso tujcev. Število tujcev je med leti 1988 in 1994 v Nemčiji naraslo za več kot 50%. V Nemčijo so se zgnili:

- prosilci za azil iz tretjih držav in vzhodne Evrope (med njimi 196.293 Turkov,⁶⁹ t.j. 15%),
- manjšine (izseljenci, Judje, Romi) iz vzhodne Evrope,
- in begunci ter izgnanci nekdanje Jugoslavije, katerih največ je sprejela prav ta.

Dodatno obremenilna pa je bila notranje-nemška migracija iz vzhoda na zahod, po združitvi obeh držav oktobra 1990 in nerešena vprašanja glede že leta v Nemčiji bivajočih tujcev priseljencev. Strah, pomešan s sovraštvom in odporom do tujcev in vsega tujega, se je v začetku devedesetih sprevrgel v krvave obračune s tujci, spričo katerih je zvezni kancler Kohl govoril celo o »izrednih razmerah v državi« in pozival k umiritvi razvnetih strasti. V spominu ostajajo grozljivi požigi skrajnih desničarjev 1992/93 v Möllnu (Schleswig-Holstein) in Solingenu (Severno Porenje - Westfalija), ko je bilo ubitih 8 turških državljanov. Najhuje je bilo prav v letih 1992/1993, ko je statistika zabeležila 6336 (1992) in 6721 (1993) kaznivih dejanj sovražnih do tujcev. Leta 1998 število kaznivih dejanj pade na 2644.⁷⁰ Ko časnik Delo navaja primere žrtev desničarskega nasilja v ZRN leta 1992/93, se pri tem sklicuje na podatke zveznega urada za zaščito ustave. Ta pravi, da so orožja, ki jih največkrat uporabljajo nasilni

⁶⁷ »Če bi ljudje bili ljudje, ne bi bilo nobenih problemov s tujci.« Vir: http://www.aporismen.de/display_aporismen.php?search=1&page=1 (25. 1. 2006).

⁶⁸ Povzeto po: Bade, Evropa..., str. 419.

⁶⁹ Število se nanaša na obdobje 1990 – 1998. Med temi Turki je bilo 80% Kurdov.

⁷⁰ Povzeto po: Herbert, Geschichte..., str. 320.

skrajneži, ki hočejo Nemčijo očistiti »sodrga«, najpogosteje palice za baseball, noži in steklenice z bencinom.⁷¹

Kot rezultat strankarskih trenj glede migracijsko - azilske politike je bil leta 1993 uzakonjen »azilski kompromis«. Zakon o azilu je bil sprejet 26. 5. 1993, v veljavo je stopil 1. 7. 1993.

Po novem do azila v Nemčiji niso imeli pravice prosilci, ki so prišli iz držav, kjer ni bilo preganjanja in iz varnih tretjih držav. To je pomenilo, da Nemčija za azil po kopni poti ni bila več dosegljiva in je tako de facto probleme z azilanti prenesla na sosednje države.⁷² Z njimi je podpisala še sporazume, ki so prosilcem za azil v ZRN preprečevali vstop skozi njihove teritorije. S temi sporazumi je Nemčija svoje sosede že pred evropskimi pogodbami (Schengen, Dublin in Amsterdam) prisilila k poenotenju azilskega prava.⁷³ Poenotenje le – tega na ravni celotne EU pa sledi leta 1997 z Amsterdamsko pogodbo.

Tako je bila Nemčija dostopna samo še za prosilce, ki so prišli po zračni poti, te je na eksteritorialnem tranzitnem območju letališča, predvsem na letališču Frankfurt am Main, čakal hitri postopek, kjer so odločili, ali bodo začeli postopek ali ne.

Razpravam o azilu so sledile polemične razprave o prihodnosti »tujke politike« glede (ne)priseljavanja v ZRN in ureditve statusa tujcev v ZRN. Tako v javnem kot političnem prostoru se je vroče debatiralo predvsem o možnosti dvojnega državljanstva in pravici do naturalizacije, ter s tem v zvezi o Nemčiji kot deželi priseljavanja in o »multikulturni družbi«. Število naturalizacij je po sprejetju Zakona o tujcih iz leta 1990 sicer malo naraslo, a glede na število tujcev, ki so že izpolnjevali pogoje, je bilo to zelo malo. Vzroki za to so različni, ne smemo pozabiti niti na izgrede proti tujcem v ZRN in na ne ravno toplo sprejemajoče okolje. Lahko pa izpostavim tudi dejstvo, da se je bilo za pridobitev nemškega državljanstva potrebno odreči dotedanjemu državljanstvu. Zato je leta 1996/7 turška vlada sprožila kampanjo o pravicah turških državljanov v Nemčiji in s tem podprla idejo dvojnega državljanstva. Z odpovedjo turškemu državljanstvu so Turki namreč zgubili marsikatero pravico, npr. pravico do nakupa nepremičnin v Turčiji, pravico do dedovanja, volilno pravico... Leta 1997 pa so morale turške oblasti na zahtevo nemške vlade omejiti možnost ponovne pridobitve turškega državljanstva za nekdanje turške državljane. Tem so nato izročali »roza karto« (Pembe-Kart), ki jim je dajala nekaj pravic glede nakupa zemlje in dedovanja, ne pa tudi volilne pravice. Reformo državljanskega prava je konec leta 1998 napovedala »rdeče – zelena« vlada, pod kanclerskim vodstvom Gerharda Schröderja. V ospredju političnih pogovorov je bila

⁷¹ D.S., 21 žrtv v tem in minulem letu. Glej v: Delo, 1. 6. 1993.

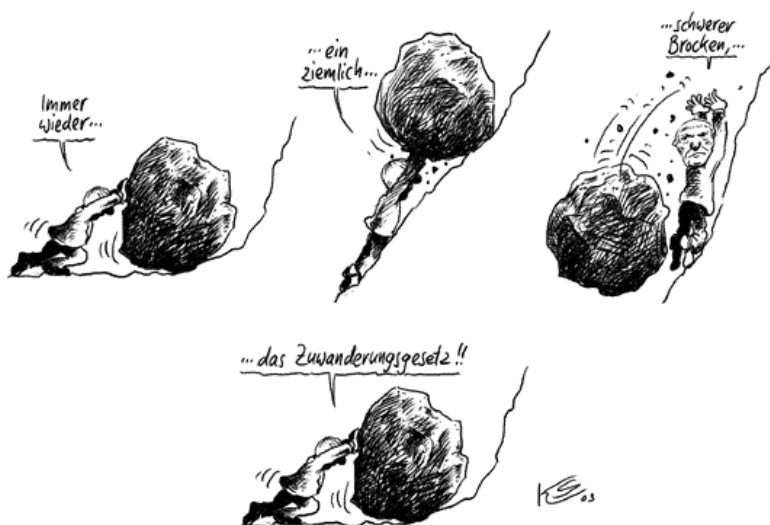
⁷² Povzeto po: Herbert, Geschichte..., str. 319.

⁷³ Povzeto po: Bade, Europa..., str. 434.

predvsem uvedba teritorialnega principa in možnost dvojnega državljanstva. Zakon je bil sprejet leta 1999, nova pravila pa so stopila v veljavo 1. 1. 2000.⁷⁴ Vsebina Zakona o državljanstvu s spremembami je leta 2005 prišla pod krovni Zakon o priseljevanju, zato več o njegovi vsebini v poglavju, ki sledi.

Že februarja 2000 je kancler Schröder na največjem računalniškem sejmu na svetu CeBIT v Hannoveru z t.i. »Green Card« iniciativo sprožil novo debato o priseljevanju. Ta je dovolila zaposlitev 20.000 tujim računalniškim specialistom v Nemčiji, na podlagi posebnega delovnega dovoljenja za pet let, po ameriškem vzoru imenovanega »zelena karta.« S tem je bil prvič jasno relativiran konec novačenja delovne sile iz leta 1973.

Od tu najprej lahko govorimo o predzgodovini zakona o priseljevanju, oz. o poti, ki je pospremila zakon k sprejetju.

Prizadevanja zveznega notranjega ministra Schilya za sprejetje Zakona o priseljevanju.⁷⁵

12. 7. 2000 je notranji minister Otto Schily imenoval nadstrankarsko komisijo,⁷⁶ ki jo je vodila Rita Süßmuth (CDU), z nalogo, da do sredine 2001 pripravi praktične predloge in priporočila za novo politiko o tujcih in priseljevanju. 4.7.2001 je komisija ministru predala zaključno poročilo z naslovom »Oblikovati priseljevanje, pospeševati integracijo«

⁷⁴ Podrobneje o državljanstvu - glej poglavje: sprememba zakona o državljanstvu.

⁷⁵ Vir: <http://www.stuttmann-karikaturen.de/info.php> (29.01.2006), Avtor: Klaus Stüttgen. Objavljeno 9. 5. 2003.

⁷⁶ Povzeto po: http://www.zuwanderung.de/1_zeitstrahl.html (26.2.2006).

(Zuwanderung gestalten, Integration fördern).⁷⁷ Rita Süßmuth je predajo poročila, tako Delo, pospremila z besedami, da »Nemčija potrebuje priseljence in priseljenke.« To je bilo hkrati tudi slovo od nemškega nacionalističnega ideala »Blut und Boden«, t.j. ideala o krvi in zemlji, kot edinem pravem temelju za nemško državljanstvo. Zavedajoč se staranja svojega prebivalstva, je Nemčija spremenila svojo politično nazorsko smer in je začela iskati rešitev (gospodarstva) v priseljevanju »sveže krvi«.⁷⁸

Med drugim je komisija v uvodu poročila definirala priseljevanje, nemško »Zuwanderung«, kot »migracijo vseh vrst, tudi tisto, ki je samo začasnega značaja« in »Einwanderung«⁷⁹ kot trajno naselitev.⁸⁰ Na njeno pobudo je bil Zvezni urad za priznanje tujih beguncev preoblikovan in preimenovan v Zvezni urad za migracijo in begunce (BAMF).⁸¹ Ta od 1. 1. 2005 vodi Centralni register tujcev (Ausländerzentralregister (AZR)). Sicer je komisija poročilo razdelila na sledeča poglavja:

- dolgoročna zagotovitev blaginje (priseljevanje in trg delovne sile),
- humanitarno ravnanje (azil, begunci, vračanje),
- živeti skupaj (izobraževanje, trg delovne sile, družina in vera, naturalizacija in socialno sprejemanje),
- k prenovi politike priseljevanja.

Na podlagi poročila neodvisne komisije je že čez mesec dni sledil predlog osnutka za Zakon o priseljevanju. Od avgusta 2001 pa do julija 2004, ko je bil zakon sprejet, so si sledile ostre politične »za in proti« debate. Tako so minila tri leta, da so se glede zakona sporazumele stranke, zvezni svet in parlament ter zvezno ustavno sodišče.⁸²

Še zdaleč pa se z zakonom ni končalo spreminjanje in oblikovanje migracijske politike Nemčije. Prej nasprotno! Zakon je vsedržavna pravna podlaga za nadaljnji razvoj migracijske in integracijske politike Nemčije, ki se bo dopolnjevala z evropskimi smernicami.

⁷⁷ Dostopno na:

http://www.bmi.bund.de/cln_028/nn_122688/Internet/Content/Themen/Auslaender_Fluechtlinge_Asyl_Zuwanderung/Einzelseiten/Bericht_der_Unabhaengigen_Kommission_Id_47176_de.html (26. 2. 2006).

⁷⁸ Povzeto po: Barbara Kramžar, Nemško slovo od »Blut und Boden«. Glej v: Delo, 6. 7. 2001, str. 5.

⁷⁹ Veliki nemško-slovenski slovar: Einwanderung, die, vseljevanje, doseljevanje, priseljevanje, imigracija.

⁸⁰ Glej na:

http://www.bmi.bund.de/cln_028/nn_122688/Internet/Content/Themen/Auslaender_Fluechtlinge_Asyl_Zuwanderung/Einzelseiten/Bericht_der_Unabhaengigen_Kommission_Id_47176_de.html (26. 2. 2006).

⁸¹ Glej: Zakon o priseljevanju.

⁸² 25.4. 2004 zedinjenje s kompromisom zakona o priseljevanju po pogovorih kanclerja Schröderja s predsedujočimi SPD, Zelenih, FDP, CDU in CSU. Zvezni notranji minister Schily je bil skupaj s pogajalskim vodjem unije, ministrskim predsednikom Petrom Müllerjem in bavarskim notranjim ministrom dr. Güntherjem Becksteinom pooblaščen da formulira osnutek zakona. Več na: http://www.zuwanderung.de/1_zeitstrahl.html (26.2.2006).

Integracijsko politiko, kot politiko celotne nemške družbe, je oktobra 2005 v memorandumu utemeljila Marieluise Beck, pooblaščenka zvezne vlade za migracijo, begunce in integracijo.⁸³ Beckova postavlja v ospredje »kako integrirati«, »če integrirati« pušča v preteklosti. Kot da bi poznala prof. Rudija Rizmana, se izogiba »izmom« in kot dejstvo družbe navaja multikulturnost, kot nalogo le – te pa integracijo. Nadalje poziva k vzpostavitvi vrednot družbe, s katerimi bi se lahko identificirali tako Nemci kot priseljenci. Medtem ko za kršitev človekovih pravic ne daje nobenega »kulturnega rabata«. Tu ima v mislih enoten boj proti prisilnim porokam, umorom iz časti in pohabljanju genitalij. S tem postavlja državno pravo pred »kulturne pravice« oz. navade muslimanov. Na tem mestu dajem v razmislek: kaj so človekove pravice⁸⁴ drugega, kot evropocentričen sistem vrednot?⁸⁵ In s tem na vsak način drugačen sistem vrednot, kot jih imajo oz. poznajo neevropske kulture.

Posredno leti ta »boj proti« Beckove na Turke, ki v ZRN predstavljajo največjo muslimansko skupnost. Zato naj tu še povem, da gre pri t.i. pohabljanju genitalij za tradicionalni obred obrezovanja, po katerem dečki (6let) postanejo moški. In tako kot se v krščanski družbi vsa družina veseli obhajila, se vse (muslimansko) sorodstvo zbere in zabava na prazniku obrezovanja. V primeru, da se član muslimanske, turške skupnosti odloči za »zahodnjaški« način življenja, naleti na odpor svojih. Če ima srečo, ga ti samo izločijo iz svoje družbe ali pa ga kaznujejo, ker je omadeževal družinsko čast. Da se pri Turkih neposlušnost večkrat konča tudi z umorom, smo lahko ne dolgo tega brali tudi v slovenskem časopisju, ko so bratje v Berlinu ubili sestro, ki je omadeževala družinsko čast. Avtor tega članka, Peter Žerjavič, se sklicuje na sociologinjo turškega rodu, Necle Kelek, ki pravi, da je v tradicionalnih muslimanskih družinah oče »božji predstavnik«, ki ga morajo otroci poslušati, sicer so kaznovani. »Hčere veljajo za čast družine, sinovi pa so tako imenovana sila reda, ki mora skrbeti za izvršitev kazni.«⁸⁶ To problematiko in problematiko druge in tretje generacije Turkov v ZRN, ki »izgubljajo vero očetov«, je uspešno prenesel na velika platna režiser turškega rodu Fatih Akin. Njegov film Z glavo skozi zid (Gegen die Wand) je bil leta 2004 izbran za najboljši nemški (!) film na berlinskem filmskem festivalu in je Akinu prinesel zlatega medveda. Film smo si lahko ogledali tudi na ljubljanskem Liffu.⁸⁷ Med drugim je film

⁸³ Integrationspolitik als Gesellschaftspolitik in der Einwanderungsgesellschaft. Memorandum der Beauftragten der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration, Marieluise Beck, Berlin 2005 (dalje: Beck, Memorandum...).

⁸⁴ Splošno deklaracijo o človekovih pravicah je sprejela Generalna skupščina OZN, leta 1948 v Parizu.

⁸⁵ Več o tem: Marina Lukšič – Hacin, Multikulturalizem, Ljubljana 1999, str. 75-82 (dalje: Lukšič – Hacin, Multi...).

⁸⁶ Peter Žerjavič, Omadeževana čast družine. Glej v: Delo, 16. 9. 2005, str. 28.

⁸⁷ Več o filmu: Gorazd Trušnovec, Nora ljubezen. Glej v: Polet, magazin Dela in Slovenskih novic 13. 1. 2005, leto 4, št. 2. str. 44.

glavni igralki, Sibel Kekilli, rojeni v Nemčiji, prinesel kar nekaj težav, ko so novinarji izbrskali njeno zamolčano kariero v pornografski industriji in jo premlevali v rumenem tisku. Mnogi so se zgražali, starši so se je odpovedali.⁸⁸

Kot bodoče integracijske cilje Beckova med drugim zastavlja:

- izobraževanje kot investicijo v prihodnost (tudi z ozirom na demografski razvoj),
- vzpostavitev enakih začetnih možnosti, začnši z odpravljanjem skoraj 40 letnih razlik med EU državljani in državljani tretjih držav,⁸⁹
- zakon proti diskriminaciji (ogläse za stanovanja namreč še vedno polnijo gesla: »samo Nemcem«, »k.A. – keine Ausländer« itd.),
- naturalizacijo islama (!),
- utrditev pravne varnosti,
- integracijo družin,
- integracijo beguncev.

Uspešnost integracije pa pogojuje ne z državnimi nalogami, ampak z »integracijo kot civilno – družbenim projektom,« s posebnim izzivom integracije velikih mest, v katerih živi 40% vseh tujcev.⁹⁰

⁸⁸ Povzeto po: Es ist mein Leben, FAZ, 23. 2. 2004. Dostopno na: <http://www.faz.net> (22. 2. 2005).

⁸⁹ Leta 1968 EGS z Rimskim sporazumom vzpostavi skupni trg delovne sile in enake pogoje zaposlovanja za državljane članic EGS v drugih državah EGS. In posledično slabše pogoje za državljane izven EGS.

⁹⁰ Povzeto po: Beck, Memorandum...

Novodobna manjšina – Turki v Nemčiji

»Ich bin ein Baum, ein langer Baum, die Wurzeln in anatolischer Boden, die Blüten in Deutschland.«⁹¹ (Alev Tekinay)

Kakorkoli obrnemo, imajo Nemci in Turki v Nemčiji vsaj eno skupno točko, ki jo ne moremo zanikati. To je 45 let skupne zgodovine in zgodovinskega spomina. Njihov odnos je dostikrat protisloven a nikoli čustveno hladen. Kljub vsem problemom, ki nastajajo ob stiku dveh kultur, je danes prisotnost Turkov v ZRN del vsakdanjika. Turki so kot največja v ZRN živeča, ne več tako tuja, a muslimanska skupnost, zapolnili prostor »grešnih kozlov«. Če drži trditev, da ima vsaka država svoj jug, nemškega torej ne gre iskati zgolj na jugu.

Angela Merkel poziva Turke iz Kreuzberga in Neuköllna k izstopu iz EU.⁹²

Turki živijo predvsem v velikih nemških mestih, v predelih katerih predstavljajo večino nasproti nemškemu prebivalstvu. Tako so Nemci manjšina v 50. berlinskih šolah. V šoli v Kreuzbergu, celo 98,5 % šolarjev ni nemškega rodu. Ker Kreuzberg tudi sicer velja za mali Istanbul, je veliko prahu dvignila nedavna zahteva šole, da se med odmori govori nemško.⁹³

⁹¹ »Sem drevo, dolgo drevo, koreninim v anatolskih tleh, cvetim v Nemčiji.« Glej v: VIELE KULTUREN – EINE SPRACHE Die Preisträgerinnen und Preisträger des Adelbert-von-Chamisso- Preises der Robert Bosch Stiftung 1985 – 2003, Stuttgart 2003, str. 27.

⁹² Vir: <http://www.stuttman-karikaturen.de/info.php> (29.01.2006), Avtor: Klaus Stüttmann. Objavljeno 12. 10. 2004.

⁹³ Povzeto po: Peter Žerjavič, Nemščina tudi med odmori. Glej v: Delo, 27. 1. 2006, str. 28.

Saj večina otrok v šoli govori nekakšno mešanico med nemškim in turškim jezikom. Enak pojav je opazen tudi pri otrocih in mladini slovenske novodobne manjšine, ki se je izoblikovala iz državljanov republik nekdanje Jugoslavije. Poleg Berlina je visok odstotek Turkov še v: Kölnu, Hamburgu, Münchnu, Duisburgu, Frankfurtu na Maini, Dortmundu, Bremnu, Stuttgartu, Hannovru, Essnu in Düsseldorfu. Največ jih živi v zvezni deželi Severno Porenje – Westfalija.

Tabela 4: Razdelitev turških državljanov po zveznih deželah 31. 12. 2002

Zvezne dežele	Spol		skupaj
	moški	ženski	
Baden-Württemberg	173.648	149.201	322.849
Bayern	131.762	113.300	245.062
Berlin	66.182	56.562	122.744
Brandenburg	2.017	521	2.538
Bremen	16.373	13.905	30.278
Hamburg	34.085	27.814	61.899
Hessen	109.279	94.246	203.525
Mecklenburg-Vorpommern	1.412	444	1.856
Niedersachsen	65.194	57.080	122.274
Nordrhein-Westfalen	341.216	297.106	638.322
Rheinland-Pfalz	41.034	33.743	74.777
Saarland	7.837	6.515	14.352
Sachsen	3.485	829	4.314
Sachsen-Anhalt	1.762	652	2.414
Schleswig-Holstein	20.822	17.299	38.121
Thüringen	1.501	481	1.982

Vir: Zvezni statistični urad in Center za turške študije.⁹⁴

V medijih pojavljajoč se pojem »vzporedna družba« cilja prav na »getoizacijo« velikih mest in na drugačna pravila, ki tam veljajo. Spiegel⁹⁵ v članku, » Za nas ne veljajo nobeni zakoni« opozarja na tisoče v jarmu patriarhata živečih muslimank v ZRN, ki so zaprte v stanovanjih,

⁹⁴ Dostopno na: <http://www.zft-online.de/deutsch.php> (26. 2. 2006).

⁹⁵ Povzeto po: DER SPIEGEL Allahs rechtlose Töchter, »Für uns gelten keine Gesetze«, 15. 11. 2004, str. 60, št. 47.

brez pomoči proti nasilju in prisilnim porokam. Te ženske so tako sredi Evrope podvržene zakonom »države v državi«, ki jim s svojimi lovskimi onemogoča evropski način življenja. V isti številki Spiegla s konca leta 2004, pa je priložen tudi mini katalog, ki vabi na potovanje po nočnem življenju modernega mesta Istanbula in na turške obale, pod naslovom »turške sanje«. S tem je povedano vse. To je odraz časa, v katerem živimo. Na eni strani gorje, na drugi blišč, odvisno pač za koga in odvisno od zornega kota našega gledanja.

Kar nekaj Turkov se je v nemški družbi uveljavilo, dosegli so vidnejše rezultate na različnih področjih. Tako je npr. že leta 1991 Emine Sevgi Özdamar, v Berlinu živeča pisateljica in igralka, dobila Ingeborg Bachmannovo nagrado. A največkrat njihovo priznanje s strani nemške družbe pomeni izključenost iz turške družbe v ZRN. Saj za večino Turkov še danes uspeti na zahodu, na zahodnjaški način, ni častno. Moram poudariti, da so takšne posplošitve zelo tvegane, saj se nekateri Turki tudi zavestno odpovedo koreninam in se sramujejo svojih narodnjakov, a takih je bolj malo. Večina manjšinske skupnosti je zelo povezana prav spričo drugačne kulture in vere ter zaničevanja z nemške strani.

Danes so Turki udeleženi tudi v nemškem političnem življenju. Prva predstavnika turškega rodu, Leyla Onur in Cem Özdemir sta bila izvoljena v nemški zvezni parlament leta 1994.

Kot zanimivost naj povem še, da je prisotnost Turkov v ZRN spremenila nemške prehranjevalne navade. Ni se pa zgodilo obratno (!). Priljubljena nemška »Currywurst« je z nastopom kebabov odšla v zgodovino. Saj po statistiki, vsak nemški državljani na leto poje 1 kg kebabov. Annette Treibel pravi, da tako multikulturnost za večino nemške družbe, ki letno poje 720 milijonov kebabov, pomeni predvsem multikulturni konzum.⁹⁶ Pri tem ni izjema niti Angela Merkel, ki za malico rada pride na kebab in prijetno poklepeta z mojstrom, čeprav je, npr., ostra nasprotnica pristopa Turčije k EU.⁹⁷ Mislim, da je tudi iz tega lepo razvidno, da tudi Nemci razlikujejo med Turki živečimi v Nemčiji in Turki živečimi v Turčiji. Po mojem mnenju namreč enih in drugih ne moremo vedno dajati na skupni imenovalec.

Glede na to, da je vsaj od leta 2000 tudi v Sloveniji - v Ljubljani opazen bistven porast »kebab prodajaln«, ugotavljam, da so Američani, tako pri nas kot v ZRN, izgubili monopol nad hitro prehrano. V zvezi s tem se mi je zdela posrečena tudi izjava slovenske študentke, ki živi v Nemčiji. Ko sva se pogovarjali o Turkih v Nemčiji in njenem odnosu do njih, je rekla: »Maja, ne razumi narobe. Jem kebab, nisem rasist.« Če drži torej, da gre ljubezen skozi želodec, je za boljše odnose med Turki in Nemci gotovo še upanje.

⁹⁶ Povzeto po: Annette Treibel, Migration in modernen Gesellschaften, Soziale Folgen von Einwanderung, Gastarbeit und Flucht, 1990, München, str. 65.

⁹⁷ Glej v: Stern, 9. 6. 2004, št. 25, str. 58.

Poleg vzhodnjaške prehrane je Evropo osvojila tudi vzhodnjaška glasba in trebušni ples. Tu se sprašujem, s čim je Evropa »osvojila« vzhod?!

ZAKON O PRISELJEVANJU IZ LETA 2005

Zgodovinski kompromis priseljevanja. Edmund Stoiber bavarski ministrski predsednik in vodja CSU prihaja z manjšim predlogom izboljšanja.⁹⁸

S polnim imenom »Zakon o uravnavanju in omejevanju priseljevanja ter urejanju bivanja in integracije državljanov unije in tujcev« (Zuwanderungsgesetz).⁹⁹

Zakon o priseljevanju ima 15 členov, od katerih sta prvi in drugi člen nova zakona, ostali členi pa so spremembe obstoječih zakonov.

Za nas in za tujce je najpomembnejši prvi člen, to je novi Zakon o bivanju (Aufenthaltsgesetz). S polnim imenom »Zakon o bivanju, zaposlenosti in integraciji tujcev na zveznem območju« (Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet),¹⁰⁰ ki je vsebinsko in pravno nasledil do 1. 1. 2005 veljavni Zakon o tujcih iz leta 1991.

⁹⁸ Vir: <http://www.stuttman-karikaturen.de/info.php> (29.01.2006), Avtor: Klaus Stüttmann. Objavljeno: 31. 5. 2004.

⁹⁹ Vir: Bundesgesetzblatt Jahrgang 2004 Teil I Nr. 41, ausgegeben zu Bonn am 5. August 2004 (dalje: ZuwanG...). Dostopno na: http://www.bmi.bund.de/cln_012/nn_121852/Internet/Content/Common/Anlagen/Gesetze/Zuwanderungsgesetz,templateId=raw.property=publicationFile.pdf/Zuwanderungsgesetz (31.8.2005).

¹⁰⁰ Ibid., str. 1950. Zakon sprejet 30. julija 2004.

Več o zakonu na: http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/aufenthg_2004/index.html (31.8.2005).

Dosedanji Zakon o bivanju v EGS (Aufenthaltsgesetz/EWG) je zamenjal Zakon o splošni svobodi gibanja državljanov EU (Freizügigkeitsgesetz/EU),¹⁰¹ izdan v drugem členu Zakona o priseljevanju. V tem zakonu je urejen pravni položaj državljanov držav članic EU, ker so ti kot državljani unije upravičenci svobode gibanja in načeloma ne spadajo pod določbe Zakona o bivanju. Med vidnejšimi sta še tretji in peti člen novega zakona, to sta Sprememba zakona o postopku azila in Sprememba zakona o državljanstvu.

K Zakonu o priseljevanju so bile izdane sledeče pravne uredbe:

- Uredba o postopku zaposlitve (Beschäftigungsverfahrensverordnung),¹⁰² ki ureja postopek in dostop do zaposlitve v notranjosti države živečih tujcev.
- Uredba o zaposlitvi (Beschäftigungsverordnung),¹⁰³ z 22. novembra 2004 ureja dostop do zaposlitve za na novo prispele tujce.
- Uredba o bivanju (Aufenthaltsverordnung),¹⁰⁴ združuje več področji starih uredb (izvedbeno uredbo zakona o tujcih, uredbo o davščinah za tujce, uredbo o posredovanju podatkov za tujce...).
- Uredba o izvajanju integracijskih tečajev za tujce in izseljence (Integrationskursverordnung).¹⁰⁵ To uredbo je izdala zvezna vlada, prvi dve pa zvezno ministrstvo za gospodarstvo in delo.

Zakon o bivanju (prvi člen Zakona o priseljevanju) 106

Pod drobnogled bom vzela drugo poglavje tega zakona, z naslovom »vstop in bivanje na zveznem območju«, ki ima 42 členov in določa tipe dovoljenj za prebivanje, katerih izstavitev sledi po vloženem zahtevku.

Za vstop in zadrževanju na zveznem območju je po § 3 za vse tujce obvezen veljaven in priznan potni list ali nadomestek le tega. Nadalje potrebujejo tujci za vstop in bivanje na zveznem območju (§ 4) eno izmed po tem zakonu obstoječih dovoljenj za prebivanje, z nadpomenko po novem imenovanih »Aufenthaltstitel«. V kolikor ni drugače določeno s

¹⁰¹ Ibid., str. 1986; Zakon sprejet 30. julija 2004.

Več o zakonu na: http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/freiz_gg_eu_2004/index.html (18. 8. 2005).

¹⁰² Vir: http://www.integrationsbeauftragte.de/download/BeschVerfV_property.pdf.pdf

Uredba sprejeta 22. novembra 2004, v veljavo stopi 1. 1. 2005.

¹⁰³ Vir: <http://www.integrationsbeauftragte.de/download/BeschVpropertypdf.pdf> (31. 8. 2005)

Uredba sprejeta 22. novembra 2004, v veljavo stopi 1.1.2005, iz veljave pa 31. 12. 2009.

¹⁰⁴ Vir: <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/aufenthv/index.html> (31. 8. 2005)

Uredba sprejeta 25. novembra 2004, v veljavo stopi 1. 1. 2005.

¹⁰⁵ Vir: <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/intv/index.html> (31. 8. 2005)

Uredba je bila izdana 13. decembra 2004, v veljavo stopi 1.1.2005, iz veljave pa 31. 12. 2009.

¹⁰⁶ Vsebuje deset poglavji in 107 členov.

pravom evropske unije, pravno uredbo ali pa z obstojem pravice za bivanje na osnovi Sporazuma o pridruženem članstvu (Assoziationsabkommen EWG/Türkei) z 12. septembra 1963, tj. ustanovitvi pridruženega članstva med evropsko gospodarsko skupnostjo (EGS) in Turčijo.

Dovoljenja za prebivanje obstajajo v treh oblikah:

- vizum (§6),
- omejeno dovoljenje za prebivanje / Aufenthaltserlaubnis (§7) in
- neomejeno dovoljenje za prebivanje / Niederlassungserlaubnis (§9).

Dovoljenja za prebivanje dajejo pravico do opravljanja poklica, v kolikor je to določeno s tem zakonom, oziroma pravico do zaposlovanja izrecno dovoljujejo. Iz vsakega tipa dovoljenja za prebivanje mora biti razvidno ali je izvajanje zaposlovanja dovoljeno ali ne. To pomeni, da smejo tujci dobiti zaposlitev le, če jim njihovo dovoljenje za prebivanje to dovoljuje in da jih delojemalci smejo zaposliti samo na podlagi dovoljenja, ki to dovoljuje. To pa ne velja za tujce, katerim je dovoljeno zaposlovanje brez posedovanja enega izmed tipov dovoljenj za prebivanje na podlagi meddržavnih sporazumov, zakona ali pravne uredbe.

Dovoljenje za prebivanje potrebujejo tudi tujci dejavni kot člani pomorske posadke, ki pluje pod nemško zastavo.

Tujec, ki ima pravico do bivanja po Sporazumu EGS/Turčija, je dolžan dokazati obstoj pravice za bivanje s posedovanjem dovoljenja tipa »Aufenthaltserlaubnis«, ki se mu ga izda na zahtevek.¹⁰⁷

Dovoljenje za prebivanje se praviloma izda pod predpostavkami, da je izpolnjen § 3, to je obveza potnega lista ter da:

- so zagotovljena sredstva za preživljanje,
- je znana identiteta in državljanstvo tujca
- in da ni razloga za izgon.

Za izdajo dovoljenja tipa »Aufenthaltserlaubnis« ali »Niederlassungserlaubnis« zakon predvideva, da je tujec vstopil s potrebnim vizumom in da so bili v vlogi za vizum že podani odločilni podatki.¹⁰⁸

Sicer zakon o bivanju loči dva tipa vizumov. To sta:

- Schengen – Vizum za tranzit ali bivanja do tri mesece
- in (nacionalni) vizum za Nemčijo za daljša bivanja, ki se ga izda oz. pridobi pred vstopom v državo (§ 6).

¹⁰⁷ Glej: ZuwanG..., § 4, točka 5, str. 1953.

¹⁰⁸ Ibid., § 5.

Dovoljenje za prebivanje / Aufanthaltsurlaubnis omogoča bivanje za določen čas, katerega čas se omejuje glede na nameravani namen bivanja in se praviloma ne podaljšuje. Izdaja se za sledeče določene namene bivanja: študij, zaposlovanje, državno pravni, humanitarni ali politični vzroki in družinski vzroki.

Dovoljenje za prebivanje / Niederlassungserlaubnis je časovno in prostorsko neomejeno dovoljenje za prebivanje, ki tujcu daje pravico do dela. Tujcu se ga izda če:¹⁰⁹

- že pet let poseduje dovoljenje Aufanthaltsurlaubnis,
- ima zagotovljena sredstva za preživljanje,
- že najmanj 60 mesecev (5 let!) plačuje obvezne ali prostovoljne prispevke za zakonito pokojninsko zavarovanje,
- saj 3 leta ni bil kaznovan,¹¹⁰
- mu je dovoljena zaposlitev, v kolikor je delojemalec,
- poseduje potrebno dovoljenje, ki sicer dovoljuje trajno opravljanje zaposlitve,
- razpolaga z zadostnim znanjem nemškega jezika,
- razpolaga z osnovnim znanjem o temeljnem nemškem pravnem in družbenem redu, ter življenjskimi razmerami na zveznem območju (to se preveri z uspešno opravljenim integracijskim tečajem),
- in če razpolaga z zadostnim bivalnim prostorom zase in za svoje družinske člane.

Tipi dovoljenj za prebivanje po namenu bivanja

Bivanje z namenom izobraževanja

Zakon najprej navaja bivanje z namenom izobraževanja (§16). V ta namen se izda dovoljenje tipa »Aufanthaltsurlaubnis«. Prva izdaja dovoljenja »Aufanthaltsurlaubnis« v študijske namene ne sme prekoračiti trajanja veljavnosti dve leti. Dovoljenje za ta namen dovoljuje opravljanje zaposlitve, ki na leto ne sme prekoračiti 90 dni ali 180 polovičnih dni, tako kot opravljanje študentskega honorarnega dela. Po uspešnem zaključku študija se lahko dovoljenje podaljša za eno leto, z namenom iskanja zaposlitve iz smeri študija, v kolikor smejo iskano delovno mesto zasedati tujci.

¹⁰⁹ Ibid., § 12, str. 1955.

¹¹⁰ Natančneje: ibid., § 9, točka 4, str. 1954.

Bivanje z namenom zaposlovanja

Zakon v četrtem odstavku deli na tri člene. In sicer:

- zaposlitev (splošno),
- zaposlitev za visokokvalificirane
- in zaposlitev v smislu izvajanja samostojne dejavnosti.

Dostop tujim delavcem do zaposlitve se orientira po zahtevah gospodarskega položaja Nemčije z upoštevanjem odnosov na trgu delovne sile in zahtevi po boju proti brezposelnosti (§18). Tujcu se izda tip dovoljenja za prebivanje za namen opravljanja dela, če se z njegovo zaposlitvijo strinja Zvezna agencija za delo, oz. brez njenega dovoljenja le, če tako dovoljuje pravna uredba ali meddržavni sporazum. Vse seveda samo, če obstaja konkretna ponudba za delovno mesto.

Dovoljenje tipa »Aufenthaltserlaubnis« za opravljanje zaposlitve brez (kvalifikacije) poklica, se lahko izda samo, če to določa meddržavni sporazum ali pravna uredba. Dovoljenje za opravljanje kvalificiranega dela se sme izdati le za določeno poklicno skupino, ki je dovoljena po pravni uredbi (§18, (4)).

Za visoko kvalificirane tujce §19 v posebnih primerih dovoljuje tudi izdajo dovoljenja tipa »Niederlassungserlaubnis«, seveda z strinjanjem Zvezne agencije za delo, oz. če to predvidi pravna uredba, ter je upravičena domneva, da je zagotovljena integracija v življenjske razmere ZRN in je zagotovljeno preživljanje brez pomoči države. V tem primeru gre predvsem za znanstvenike s posebnimi strokovnimi znanji, specialiste in vodilne uslužbence s posebnimi poklicnimi izkušnjami.

Za opravljanje samostojne dejavnosti se tujcu izda dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis«, če je ta nadrejenega gospodarskega pomena, če se od nje pričakuje pozitivne učinke na gospodarstvu ali če je financiranje prenosa zagotovljeno z lastnim kapitalom.

Tujci starejši od 45 let dobijo dovoljenje le, če razpolagajo z primernim pokojninskim zavarovanjem. »Aufenthaltserlaubnis« se omeji za največ tri leta, potem se sme tujcu izdati »Niederlassungserlaubnis«, če je njegova dejavnost uspešna in zagotavlja preživljanje (§ 21). Izdaja vseh tipov dovoljenj za prebivanje, ki dajejo pravico do dela, je vezana na soglasje Zvezne agencije za delo (Bundesagentur für Arbeit).¹¹¹

Bivanje iz državnopravnih, humanitarnih ali političnih razlogov

Aufenthaltserlaubnis v ta namen se sme izdati samo, če tako določi zvezno ministrstvo za notranje zadeve, zaradi varstva političnih interesov ZRN in za največ tri leta.

¹¹¹ Ibid., § 39, str. 1963.

Bivanje iz družinskih vzrokov

Osnovno načelo združevanja družine navaja § 27, odstavek 6. Dovoljenje

»Aufenthaltserlaubnis« z namenom vzpostavitve in ohranitve družinske življenjske skupnosti v ZRN za tuje člane družine (združitev družine), se izda v skladu z 6. členom nemške ustave za zaščito zakona in družine. Družinski člani ne morejo dobiti dovoljenja, če tujec, h kateremu se vrši združitev družine, ne zagotavlja njihovega vzdrževanja brez socialne pomoči.

§ 28 navaja dovoljenje tipa »Aufenthaltserlaubnis« za primer **pridružitve družine k nemškemu državljanu**, v kolikor ima ta v ZRN stalno prebivališče. Tu gre za tuje zakonce Nemca, za mladoletne nezakonske otroke Nemca ali za roditelja mladoletnega nezakonskega Nemca, za katerega je potrebno skrbeti. Po tri letnem posedovanju dovoljenja tipa »Aufenthaltserlaubnis« se tujcu v ta namen sme izdati »Niederlassungserlaubnis«, če ni prekinjena življenjska skupnost z Nemcem, ni razloga za izgon in če se tujec lahko pogovorno sporazumeva v nemškem jeziku. Sicer se »Aufenthaltserlaubnis« podaljšuje, dokler obstaja življenjska skupnost. V tem primeru »Aufenthaltserlaubnis« daje pravico do dela.

Natančnejša določila za **pridružitev družine k tujcu**, določa § 29. Da se tujcu v ZRN smejo pridružiti družinski člani, mora ta izpolnjevati naslednja pogoja:

- posedovati mora dovoljenje »Niederlassungserlaubnis« ali »Aufenthaltserlaubnis« in
- razpolagati mora z zadostnim bivanjskim prostorom.

Pri tem je pomemben tudi vzrok oz. namen, zaradi katerega je tujec dobil dovoljenje za prebivanje »Aufenthaltserlaubnis« in kakšnega značaja je le ta.

Zakoncu tujca se izda »Aufenthaltserlaubnis«, če tujec:¹¹²

- poseduje »Niederlassungserlaubnis«,
- »Aufenthaltserlaubnis« iz humanitarnih razlogov,
- že pet let poseduje »Aufenthaltserlaubnis«,
- poseduje »Aufenthaltserlaubnis«, ob katerega izdaji je že bila sklenjena zakonska zveza, in bo doba njegovega bivanja predvidoma daljša od enega leta.

Zanimiv in pomemben je člen 31, ki v sledečih primerih dovoljuje samostojno bivanjsko pravo zakoncev, po razvezi zakonske skupnosti. Zakoncu je omogočeno podaljšanje dovoljenja »Aufenthaltserlaubnis« za eno leto, če je zakonska skupnost v ZRN zakonito obstajala vsaj dve leti ali v primeru smrti tujca, med obstajanjem zakonske zveze.

Združitev otrok razčlenjuje § 32 zakona o bivanju. Ta pravi, da se mladoletnemu nezakonskemu otroku tujca izda »Aufenthaltserlaubnis« če:

¹¹² Ibid., § 30, str. 1961.

- tujec poseduje »Aufenthaltserlaubnis« po § 25 (iz humanitarnih razlogov) ali »Niederlassungserlaubnis« po § 26,
- oba starša ali starš skrbnik posedujeta »Aufenthaltserlaubnis« ali »Niederlassungserlaubnis« in skupaj z otrokom prenaša(ta) središče življenja v ZRN.

Nadalje zakon razlikuje med mladoletnimi nezakonskimi otroci, ki so že dopolnili 16. leto in tistimi, ki ga še niso. V prvem primeru se »Aufenthaltserlaubnis« izda otroku, ki obvlada nemški jezik, se prilagaja življenjskim razmeram v ZRN in katerega starš ali starša posedujeta »Aufenthaltserlaubnis« ali »Niederlassungserlaubnis«.

Mladoletnemu nezakonskemu otroku tujca, ki pa še ni dopolnil 16 let, se izda »Aufenthaltserlaubnis« če starš skrbnik ali oba starša posedujeta »Aufenthaltserlaubnis« ali »Niederlassungserlaubnis«. Se pravi, da so pogoji za otroke starejše od 16 let ostrejši.

Otroku, ki je rojen v ZRN se avtomatsko izda »Aufenthaltserlaubnis«, če mati poseduje »Aufenthaltserlaubnis« ali »Niederlassungserlaubnis« (§33). Otroku izdano dovoljenje se podaljšuje, dokler starša posedujeta eno izmed dovoljenj. Z nastopom otrokove polnoletnosti njegovo dovoljenje postane samostojno, neodvisno od bivanjskega prava združitve družine (§34).

O samostojnem, neomejenem bivanjskem pravu otrok pa člen 35 pravi, da se mladoletnemu tujcu, ki poseduje dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis«, izda »Niederlassungserlaubnis«, če ima po dopolnjenem 16. letu že pet let v lasti dovoljenje tipa »Aufenthaltserlaubnis«. Enako velja če.¹¹³

- je tujec polnoleten in že pet let poseduje »Aufenthaltserlaubnis«,
- razpolaga z zadostnim znanjem nemškega jezika
- in ima zagotovljeno preživljanje ali pa se izobražuje in bo imel priznano šolsko izobrazbo.

Posebne bivanjske pravice

Pravico do vrnitve v ZRN in do dovoljenja »Aufenthaltserlaubnis« imajo tujci, ki so kot mladoletni pred izstopom iz države zakonito bivali v ZRN:

- vsaj osem let in so šest let obiskovali šolo,
- si zagotovijo svoje preživetje z lastnim delom
- in so izstavili zahtevek za izdajo dovoljenja »Aufenthaltserlaubnis« po dopolnjenem 15. letu in pred 21. letom in pred potekom roka petih let od izstopa iz države.

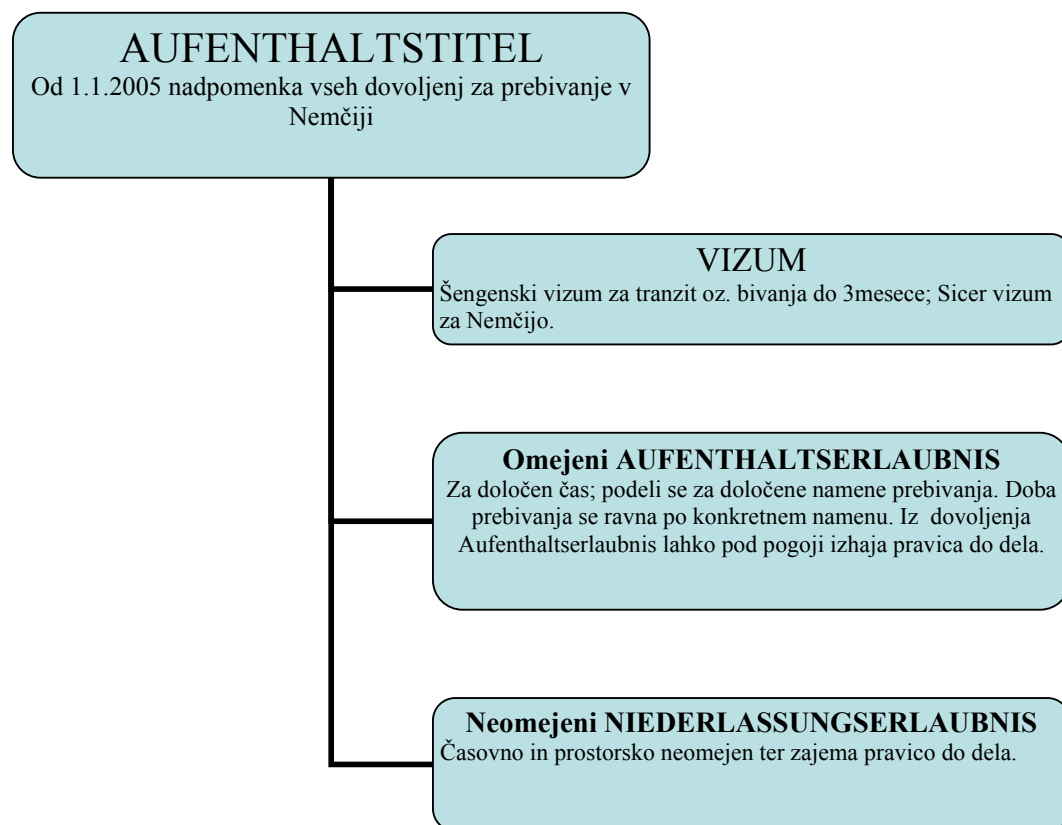
¹¹³ Ibid., § 35, str. 1962.

Dovoljenje s tem namenom daje tujcu pravico do dela. Tega dovoljenja ne dobijo tujci, ki so bili izgnani iz ZRN.

Zakon o bivanju navaja tudi najvišje tarife pristojbin za dovoljenja, ki jih pravna uredba ne sme preseči. Te so: za izdajo dovoljenja »Aufenthaltserlaubnis« 80 evrov, za »Niederlassungserlaubnis« 200 evrov ter za podaljšanje dovoljenja »Aufenthaltserlaubnis« 40 evrov. Pristojbina za izdajo vizuma za Nemčijo ali za izstavitev nadomestila za potni list ne sme biti višja od 30 evrov, za Schengenski vizum pa ne višja od 210 evrov.¹¹⁴

Za bivanjsko pravne ukrepe, odločitve po tem zakonu in za tuja pravna določila drugih zakonov, so po Zakonu o bivanju v ZRN pristojni Uradi za tujce (Ausländerbehörde). Za urejanje zadev z potnimi listi in vizumi pa pristojna zastopstva / veleposlaništva v tujini, pooblaščen od zveznega zunanjega ministrstva.¹¹⁵

Tuje prebivalstvo po bivanjskem statusu - stanje po Zakonu o priseljevanju iz leta 2004.

¹¹⁴ Ibid., § 69.

¹¹⁵ Ibid., § 71.

Poleg teh treh tipov dovoljenj za prebivanje v Nemčiji, s skupnim imenom imenovanih »Aufenthaltstitel«, obstaja tako kot pred 1. 1. 2005 še dovoljenje za prebivanje za prosilce azila (Aufenthaltsgestattung) med postopkom za pridobitev azila (Asylverfahren).

Za tujce je pomembno tudi **tretje poglavje Zakona o bivanju, imenovano »pospeševanje integracije«**.¹¹⁶ Poglavje ima tri člene, ki določajo integracijski tečaj, upravičenost do le tega in integracijski program. Namen tečaja je pospeševanje integracije v ZRN stalno živečih tujcev. Tečaj seznanja tujce z jezikom, pravnim redom, kulturo, zgodovino ZRN in jih tako pripravlja na samostojno delovanje v vsakdanjem življenju. Tečaj sestoji iz dveh delov, in sicer iz osnovnega in nadaljevalnega jezikovnega tečaja ter orientacijskega tečaja, kjer tujci pridobijo znanje iz pravnega reda, kulture in zgodovine ZRN. Ob redni udeležbi tečaja in uspešnem zaključnem testu tujci dobijo potrdilo o uspešno opravljenem integracijskem tečaju. Koordinator in izvajalec tečaja je zvezni urad za migracijo in begunce. Podrobnosti o izvajanju tečaja, kot so temeljna struktura, trajanje, učne vsebine, itd., določa zvezna vlada s pravno uredbo, brez soglašanja zveznega sveta. Ta mora zveznemu parlamentu s 1. julijem 2007 predložiti poročilo o izvajanju in financiranju integracijskega tečaja.

Do enkratne udeležbe tečaja so upravičeni tujci, ki imajo stalno prebivališče na območju ZRN. In to šele ko dobijo dovoljenje za prebivanje »Aufenthaltserlaubnis« za več kot eno leto z namenom zaposlitve, združitve družine ali iz humanitarnih razlogov (po 25 §), ali ko dobijo dovoljenje za prebivanje »Niederlassungserlaubnis« po § 23. Pravico do udeležbe tujci izgubijo, če je od izdaje dovoljenja minilo dve leti. V tem primeru se jim dovoli udeležba na tečaju le ob obstoju praznih mest. Do tečaja niso upravičeni tujci, ki že dobro obvladajo nemški jezik ali otroci, mladostniki, ki se šolajo v ZRN. Za tujce, ki posedujejo dovoljenja iz zgoraj omenjenih razlogov je udeležba na tečaju obvezna, če ne obvladajo nemškega jezika. Integracijski tečaj se dopolnjuje z nadaljnjimi integracijskimi ponudbami. Integracijski program razvija zvezno ministrstvo za notranje zadeve ali od njega določen urad, ki določa obstoječe integracijske ponudbe za tujce na nivoju zveze, dežel in komun in predlaga priporočila za nadaljnji razvoj. Pri razvoju zveznega integracijskega programa in pripravi informacijskega materiala o obstoječih integracijskih možnostih so udeležene dežele, komune, zvezni, deželni in komunalni pooblaščenec za tujce ter pooblaščenec vlade za vprašanja izseljencev. Preko njih se udeležujejo tudi verske skupnosti, sindikati, združenja delodajalcev, nosilci socialnega skrbstva in druga družbeno interesna združenja.

¹¹⁶ Ibid., § 43 – § 45, str. 1964 – 1965.

Zakon o bivanju določa in predstavlja tudi naloge dveh uradov, ki sta aktivna na tem področju. Prvi je Zvezni urad za migracijo in begunce (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) katerega naloge so:¹¹⁷

- koordiniranje informacij v zvezi z bivanjem zaradi opravljanja dela med uradi za tujce, zvezno agencijo za delo in veleposlaništvu,
- razvoj temeljne strukture in učnih vsebin integracijskih tečajev in izvajanje le teh,
- strokovna pripravljala dela za zvezno vlado na področju pospeševanja integracije in izdelava informacijskega materiala o integracijski ponudbi zveze, dežel in komun za tujce,
- opravljanje znanstvenih raziskav o migracijskih vprašanjih za pridobivanje analitičnih sporočil za uravnavanje priseljevanja,
- sodelovanje z upravnimi organi držav članic EU,
- vodenje registra,
- dodeljevanje izplačil priznanih sredstev po programih za izplačevanje prostovoljne vrnitve
- in razdelitev po § 23, odstavek 2 sprejetih oseb na dežele.

Zgodovina te ustanove seže v čas Ženevske konvencije, t.j. Sporazuma o pravnem položaju beguncev sprejetega leta 1953, katerega določila je Nemčija vključila v nacionalno pravo. Hkrati z njim je v ZRN stopila v veljavo »Uredba o priznanju in razdelitvi tujih beguncev«. Tako je bila pri zveznem ministrstvu za notranje zadeve ustanovljena Zvezna podružnica za priznanje tujih beguncev (Bundesdienststelle für die Anerkennung ausländischer Flüchtlinge). Zakon o tujcih iz leta 1965 je urad preimenoval v Zvezni urad za priznanje tujih beguncev (Bundesamt für die Anerkennung ausländischer Flüchtlinge).

Delovanje drugega urada pa predstavlja Pooblaščenec ali pooblaščenka za migracijo, begunce in integracijo, ki ga nastavi zvezna vlada. Naloge urada pooblaščenca so prišle pod okrilje zakonodaje že leta 1997, s spremembo zakona o tujcih, le da takrat pod imenom »Pooblaščenec za vprašanja tujcev«, v današnji naziv pa se je urad preimenoval leta 2002. Če primerjamo Zakon o tujcih (1990) in Zakon o bivanju (2004) sta zapisa »o uradu« skoraj identična. Novo je le ime in pristojno ministrstvo. Po novem je urad pod okriljem zveznega ministrstva za družino, starostnike, ženske in mladino. Naloge pooblaščenca¹¹⁸ v Zakonu o bivanju ostajajo enake kot so bile navedene v Zakonu o tujcih, le ime ciljne skupine se spremeni. Zakon o tujcih govori namreč o »na zveznem območju stalno bivajočem tujem prebivalstvu« (§ 91b), Zakon o bivanju pa o »na zveznem območju stalno bivajočih migrantih« (§ 93).

¹¹⁷ Ibid., poglavje 7, odstavek 2, § 75, str. 1977.

¹¹⁸ Glej Zakon o tujcih iz leta 1990.

Ko po sklenitvi Amsterdamske pogodbe pod okrilje EU preideta azil in priseljevanje, se na EU raven aktivno vključijo tudi pooblaščenici, saj pri svojem delu upoštevajo evropske (Bruseljske) direktive in se udeležujejo razprav o migracijski, azilski in integracijski politiki.¹¹⁹

¹¹⁹ Povzeto po: 25 Jahre Amt der Beauftragten für Migration, Integration und Flüchtlinge.
Dostopno na: http://www.integrationsbeauftragte.de/gra/amt/amt_47.php (16. 2. 2006).

Sprememba zakona o državljanstvu (peti člen Zakona o priseljevanju)

»Integration heißt, aufeinander zuzugehen.«¹²⁰ (Otto Schily)

Zakon o priseljevanju je krovni zakon, v katerem je bila po 1. 1. 2005 strnjena glavnina pravnih določil v zvezi z naturalizacijo. S tem so bila določila naturalizacije usklajena z določili bivanjskega prava o tujcih. Tako so bila določila Zakona o državljanstvu iz leta 1999 sprejeta in dopolnjena v Spremembi zakona o državljanstvu.

Kot sem povedala že uvodoma, so ravno tujci pripomogli k nastanku Nemškega cesarsko – državljanskega zakonika iz leta 1913. Ta je v svojih osnovnih potezah veljal vse do leta 2000, ko ga je temeljito prenovil Zakon o spremembi nemškega cesarsko – državljanskega zakonika.¹²¹ Novo ime zakona se poslej glasi Zakon o državljanstvu (Staatsangehörigkeitsgesetz). Ta pomeni tako prilagoditev nemške državljanske zakonodaje evropskim standardom, saj je Nemčija 6. 11. 1997 podpisala in ratificirala evropski sporazum o državljanstvu, ki je stopil v veljavo 19. 5. 2004, kot reakcijo na 7,3 milijonsko tujo, v Nemčiji živečo, manjšino.

Po 1. 1. 2000 je tako tujcem bistveno olajšana pot do naturalizacije (Einbürgerung). Stari princip ius sanguinis (krvno pravo), po katerem nemško državljanstvo lahko dobijo osebe nemškega rodu, so dopolnili s principom ius soli (po kraju rojstva), ki omogoča v Nemčiji rojenim otrokom tujcev, da že z rojstvom pridobijo nemško državljanstvo. Seveda ob predpostavki, da vsaj eden od staršev zakonito in redno biva v ZRN najmanj osem let in ima trajno dovoljenje za bivanje. To je do 1. 1. 2005 dovoljenje »Aufenthaltsberechtigung«, po tem datumu pa »Niederlassungserlaubnis«. Po podatkih zveznega ministrstva za notranje zadeve je na ta način do konca leta 2004 dobilo nemško državljanstvo 191.000 otrok v ZRN živečih tujcev.¹²² Ker so ti otroci obenem dobili tudi državljanstvo svojih staršev, se morajo, tako zakon o državljanstvu, ko postanejo polnoletni, odločiti za eno ali drugo državljanstvo. Za odločitev imajo čas do dopolnitve 23 leta starosti. Tudi sicer sprememba zakona

¹²⁰ »Integracija pomeni zблиževanje.« Izjava zveznega ministra za notranje zadeve, Schilya, januarja 1999 ob predložitvi osnutka zakona o državljanstvu. Vir: http://www.bmi.bund.de/cln_012/nn_164920/Internet/Content/Themen/Staatsangehoerigkeit/DatenundFakten/Das_Gesetz_zur_Reform_des_StAG_vom15071999.html (1. 2. 2006).

¹²¹ Vir: <http://www.bgbportal.de/BGBL/bgb11f/b199038f.pdf> (1. 2. 2006). Zakon sprejet 15. 7. 1999, v veljavo stopi 1. 1. 2000.

¹²² Vir: http://www.zuwanderung.de/2_Staatsangehoerigkeit.html (29. 1. 2006).

predvideva enostavnejšo pot do državljanstva. Tujec lahko zaprosi za državljanstvo po osmih letih zakonitega in rednega bivanja v ZRN, če ima utrjen bivanjski status, če priznava svobodni in demokratični temeljni red, lahko preživlja sebe in družinske člane in ni bil kaznovan. Razen redkih izjem zakon od tujca zahteva, da se odreče svojega državljanstva. Spodnja tabela prikazuje število vseh naturalizacij v ZRN v obdobju 1981 – 2002 in med temi tudi število naturalizacij Turkov. Upoštevati moramo, da je število nemških državljanov tujega rodu bistveno višje, saj tabela ne upošteva otrok, ki so po letu 2000 z rojstvom avtomatično dobili nemško državljanstvo. Iz istega vzroka se ocenjuje, da je število nemških državljanov turškega izvora višje in je bilo konec leta 2002 ocenjeno na 730.000.

Tabela 5: Število naturalizacij v ZRN v obdobju 1981 – 2002.

Leto	naturalizacije skupaj	sprememba	med temi Turki	sprememba	delež Turkov v %
1981	13.643	-	534	-	3,9
1982	13.266	-2,8	580	-	4,4
1983	14.334	8,1	853	47,1	6,0
1984	14.695	2,5	1.053	23,4	7,2
1985	13.894	-5,5	1.310	24,4	9,4
1986	14.030	1,0	1.492	13,9	10,6
1987	14.029	0,0	1.184	-20,6	8,4
1988	16.660	18,8	1.243	5,0	7,5
1989	17.742	6,5	1.713	37,8	9,7
1990	20.237	14,1	2.034	18,7	10,1
1991	27.295	34,9	3.529	73,5	12,9
1992	37.042	35,7	7.377	109,0	19,9
1993	44.950	21,3	12.915	75,1	28,7
1994	61.709	37,3	19.590	51,7	31,7
1995	71.981	16,6	31.578	61,2	43,9
1996	86.356	20,0	46.294	46,6	53,6
1997	82.913	-4,0	40.996	-11,4	49,4
1998	106.790	28,8	59.664	45,5	55,9
1999	143.267	34,2	103.900	74,1	72,5
2000	186.688	30,3	82.800	-20,3	44,4
2001	178.098	-4,6	75.600	-8,7	42,4
2002	154.547	-13,2	64.631	-14,5	41,8
Skupaj	1.334.166	-	560.870	-	42,0

Vir: Zvezni statistični urad in Center za turške študije¹²³

Izjema so državljani članic EU, ki se jim ni potrebno odreči svojega državljanstva, če njihova matična država tega od njih ne zahteva. Enako velja za politično preganjane in begunce.

Pravice do nemškega državljanstva pa nimajo tujci, ki ne obvladajo nemškega jezika. Na tem mestu lahko dobimo odgovor na vprašanje, ali je integracijski tečaj za tujca obvezen oz. pomemben ali ne.

¹²³ Dostopno na: <http://www.zft-online.de/deutsch.php> (26. 2. 2006).

Namreč po 1. 1. 2005 (Zakon o priseljevanju) velja, da sme tujec z uspešno opravljenim integracijskim tečajem zaprosit za državljanstvo že po sedmih letih zakonitega bivanja. Prav tako tujec s tečajem dokaže znanje nemškega jezika. Zakonci in mladoletni otroci tujca, ki izpolnjuje pogoje za naturalizacijo, lahko pridobijo nemško državljanstvo pod pogoji člena 10 (priznavanje svobodnega in demokratičnega reda, zmožnost preživljanja, odpoved dosedanjega državljanstva, niso bili kaznovani), tudi če ne bivajo v ZRN osem let.¹²⁴ Tako je po podatkih zveznega ministrstva za notranje zadeve v petih letih do državljanstva prišlo 787.000 oseb.

V Zakon o priseljevanju so bile sprejete tudi varnostne zahteve Zakona o boju proti terorizmu, ki je bil sprejet 9. 1. 2002. V praksi to pomeni, da uradi za naturalizacijo vsako prošnjo oz. prosilca preverijo pri uradu za zaščito ustavnega reda ali je mogoče deloval protiustavno. Ravno tako je izključena naturalizacija ekstremističnih tujcev s klavzulo o ekstremistih. Integracija tujca v novo družbeno in državno okolje je zagotovo dolgotrajen proces. S pravnega vidika in za marsikaterega tujca tudi osebno, se ta proces zaključi z naturalizacijo. S pridobitvijo nemškega državljanstva tujec uradno postane Nemec, ker je po Zakonu o državljanstvu¹²⁵ Nemec vsak, ki poseduje nemško državljanstvo (§ 1). To pomeni, da ima naš 'bivši' tujec zdaj enake pravice in dolžnosti kot ostali nemški državljani. V vsakdanjem življenju to ne spremeni dejstva: enkrat južnjak vedno južnjak. Novi nemški državljan še vedno ostaja drugačen med enakimi, ker se delitev na mi – oni¹²⁶ ne preneha s pravnim aktom.

¹²⁴ Vir: BGBl I 2004, Št. 41, Spremembe zakona o državljanstvu, str. 1996 – 1999. Dostopno na: <http://www.bmi.bund.de/Internet/Content/Common/Anlagen/Gesetze/Zuwanderungsgesetz.templateId=raw.property=publicationFile.pdf/Zuwanderungsgesetz.pdf> (28. 01. 2006).

¹²⁵ Staatsangehörigkeitsgesetz. Dostopno na: <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/rustag/gesamt.pdf> (28. 1. 2006).

¹²⁶ Več o tem: MI IN ONI nestrpnost na Slovenskem. Ljubljana: MI, 2005; M. Lukšič-Hacin, Multikulturalizem, Ljubljana 1999.

PRIMERJAVA EVROPSKE, NEMŠKE IN SLOVENSKE ZAKONODAJE O TUJCIH

»Juridične določbe so važne, odloča pa duh!«¹²⁷ (Fran Zwitter)

Zakonodaja o tujcih je tako na ravni EU kot na nacionalnih ravneh, del imigracijske in azilske politike. O njej lahko konkretno govorimo po letu 1990, prej pa o vzrokih in pravnih potezah, ki so jo izoblikovale. Pri tem so tako zakonodajni začetki, kot današnji razvoj, nerazdružljivo prepleteni z ekonomsko in gospodarsko logiko evropskega prostora, katerega sestavni del je Nemčija že od začetka (EGS - ES - EU).

Ravno zato nemškega primera ni mogoče obravnavati izolirano, saj je Nemčija že od leta 1957 zavezana k določilom skupne evropske gospodarske integracijske politike, katere osnovni cilj je bila vzpostavitev skupnega trga. Povezovanje članic ES je posledično povzročilo ena pravila za njihove državljane in druga za državljane tretjih držav. Veliko število le – teh so v Nemčijo (in Evropo) po 2. svetovni vojni pripeljali sporazumi o novačenju tuje delovne sile za potrebe nemškega trga. Tako je prvi nemški Zakon o tujcih namenjen prav njim, tujcem – delavcem, ki so bili na začasnem delu v Nemčiji. Drugi nemški Zakon o tujcih se bistveno razlikuje od prvega in zajema večjo tujo populacijo v ZRN. Po 25. letih od prvega zakona tako drugi govori o tujcih – priseljencih, tujcih – beguncih in tujcih – azilantih. Iz tega zakona so razvidna določila za v ZRN že prisotne tujce in za tiste, ki šele prihajajo. Z utrjevanjem pravnega statusa tujcev, ki že dolgo bivajo v Nemčiji, je nemška zakonodaja tako priznala dejansko priseljevanje in začela natančneje urejati status tujcev v državi. S sprejetjem Zakona o priseljevanju (tretji zakon) je to politiko le še utrdila in nadgradila.

Evropska zakonodaja

Od prehoda politike azila in priseljevanja na nadnacionalni nivo 1. maja 1999, z Amsterdamsko pogodbo, je nemška nacionalna zakonodaja vezana na odločitve EU s tega področja. Slovenijo pa zavezujejo določila EU od 1. maja 2004, ko je postala polnopravna

¹²⁷ V: Jugoslovanski istorijski časopis, 1-2, str. 18, 1976.

članica EU. Harmonizacija EU politike na področju priseljevanja in azila je še v razvojni fazi in stremi predvsem k vzpostavitvi minimuma EU standarda, ki ga morajo članice izpolnjevati. Sicer pa imajo glede urejanja položaja priseljencev države proste roke. V ospredju harmonizacije na ravni EU sta politiki skupnega azilskega prava (Tampere, 1999) in ilegalnega priseljevanja na eni strani, na drugi pa izboljšanje integracije priseljencev, ki so upravičeni do bivanja (Haag, 2004). Za začetek oblikovanja enotnega azilskega prava štejemo prvi večletni program Evropskega sveta za obdobje do 30. 4. 2004, sprejetega oktobra 1999 v Tampereju. Sledi Haaški program, sprejet 5. 11. 2004 za obdobje do 2009. Cilj tega je še vedno oblikovanje skupne evropske azilske politike, nadalje boj proti ilegalnemu priseljevanju in vračanje ilegalcev, izdelava ukrepov, ki bi omogočali državljanom tretjih držav legalno zaposlovanje, v kolikor bi obstajala ponudba in tudi izdelava EU okvirja za uspešno integracijo v EU živečih državljanov tretjih držav.¹²⁸

Slovenija kot mlada država in članica EU šele od 1. maja 2004 seveda nima tako bogatih zakonodajnih izkušenj kot Nemčija, ima pa podobne izkušnje z delovnimi migranti, ki so postali priseljenci, oz. novodobna manjšina v Sloveniji. Ti so prišli v Slovenijo še kot notranji migranti z drugih republik Jugoslavije.¹²⁹ Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 in razpadu Jugoslavije pa so sledili še številni begunci in azilanti. Zato me je zanimalo tudi, kakšen je slovenski Zakon o tujcih v primerjavi z nemškim zakonom.

Nemška zakonodaja o tujcih

Sestavni del vseh zakonov o tujcih so tipi dovoljenj za prebivanje. Zakon z leta 1965 pozna samo dva, to sta omejeno dovoljenje za prebivanje (Aufenthaltserlaubnis) in neomejeno dovoljenje za prebivanje (Aufenthaltsberechtigung). Za številne tuje delavce v ZRN je bilo dostopno samo osnovno, prostorsko in časovno omejeno dovoljenje za prebivanje (Aufenthaltserlaubnis), saj je bilo njihovo bivanje pogojeno z enoletnim delovnim dovoljenjem. Za časovno in prostorsko neomejeno dovoljenje za prebivanje (Aufenthaltsberechtigung), pa so lahko zaprosili tujci, ki so bivali v ZRN najmanj 5 let in so bili vključeni v gospodarsko in socialno življenje.

Zares primerjati se da šele zakona z leta 1991 in 2005, iz katerih tipov dovoljenj lahko razberemo bivanjski status tujca, katerega trdnost je pogoj za začetek integracije. Zakon o

¹²⁸ Povzeto po: <http://www.euractiv.com/Article?tcaturi=tcm:31-132148-16&type=LinksDossier> (28. 2. 2006) in http://www.auswaertiges-amt.de/www/de/eu_politik/politikfelder/justiz_html#2 (28. 2. 2006).

¹²⁹ Več v: Alenka Kobolt, ZDEJ SMO OD TU – A SMO ŠE ČEFURJI? Ljubljana 2002.

tujcih iz leta 1991 je bil v tem poglavju zelo kompliciran. Razlikoval je tri tipe omejenih dovoljenj za prebivanje in dva tipa neomejenih dovoljenj za prebivanje. Za vse tipe dovoljenj je uvedel nadpomenko »Aufenthaltsgenehmigung«. Omejena dovoljenja so bila:

- »Aufenthaltsbewilligung«, ki je bilo vezano na določen namen bivanja. Po dosegi namena je moral tujec ZRN zapustiti.
- Omejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis«, na podlagi katerega si je tujec kasneje lahko pridobil neomejeno dovoljenje.
- »Aufenthaltsbefugnis«, podeljen v humanitarne namene in je dopuščal utrditev bivanja, a le pod okoliščinami posameznega primera.

Neomejeni dovoljenji za prebivanje sta bili:

- Neomejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis«, načeloma dostopno po pet letnem posedovanju omejenega dovoljenja »Aufenthaltserlaubnis« ali pa po osem letnem posedovanju dovoljenja »Aufenthaltsbefugnis«.
- »Aufenthaltsberechtigung«, načeloma dostopen po osem letnem posedovanju dovoljenja »Aufenthaltserlaubnis«. Z njim so tujci dosegli najvišjo stopnjo utrditve bivanjskega statusa.

Iz spodnje tabele je razvidno, da je največ tujcev v ZRN, od skupno 7.335.593, leta 2002 posedovalo neomejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis« (1.996.799). Drugo najštevilčnejše dovoljenje je bilo omejeno dovoljenje »Aufenthaltserlaubnis« (1.648.949), na tretjem mestu pa sledi dovoljenje »Aufenthaltsberechtigung« (783.048).

Tabela 6: Bivanjski status tujega prebivalstva v ZRN po izbranih državljanstvih (stanje 31. 12. 2002)

	Skupaj	Od tega bivanjski status							
		Aufenthaltserlaubnis		Aufenthalts- berechtigung neomejeno	Aufenthalts- bewilligung	Aufenthalts- befugnis	Aufenthaltserlaubnis EU		Duldung podeljen
		omejeno	neomejeno				omejeno	neomejeno	
Turčija	1.912.169	634.920	652.176	450.830	10.298	31.244	1.473	110	15.032
Jugoslavija	591.492	110.427	151.598	89.060	4.115	46.506	1.535	943	93.256
BiH	163.807	38.900	41.177	26.536	3.591	23.453	723	333	16.607
Poljska	317.603	89.382	89.077	8.531	56.483	5.735	2.331	870	1.170
Hrvaška	230.987	40.398	93.347	77.414	7.819	1.455	745	666	1.830
Iran	88.711	17.452	29.946	7.097	2.599	9.114	148	123	3.425
Romunija	88.679	22.333	18.350	740	15.989	2.156	847	262	931
Vietnam	87.207	27.025	22.649	5.896	1.820	9.575	61	28	8.795
Maroko	79.838	29.560	24.352	8.986	7.712	324	667	186	454
Afganistan	69.016	9.630	14.123	256	297	21.675	29	13	9.606
Šrilanka	43.634	14.432	9.753	3.353	353	4.996	36	20	2.359
Libanon	47.827	12.268	7.588	374	900	13.037	128	53	5.282
Tunizija	24.243	8.555	7.469	2.588	1.929	183	188	7.469	160
Tujci skupaj	7.335.593	1.648.949	1.996.799	783.048	325.061	264.032	423.603	1.996.799	226.547

Vir: Zvezni upravni urad centralnega registra tujcev¹³⁰

¹³⁰ Bundesverwaltungsamt AZR. Dostopno na: <http://www.zft-online.de/deutsch.php> (26. 2. 2006).

Prvi člen Zakona o priseljevanju, Zakon o bivanju, to poglavje na prvi pogled bistveno poenostavlja. Saj uvede le eno omejeno (Aufenthaltserlaubnis) in eno neomejeno (Niederlassungserlaubnis) dovoljenje za prebivanje, ter novo nadpomenko (Aufenthaltstitel). Vendar po novem zajec tiči v drugem grmu. Bolj kot prej igrajo glavno vlogo vzroki, zaradi katerih tujec zaprosi za dovoljenje: študij, združevanje družine, humanitarni vzroki, delo. Nameni bivanja v ZRN pogojujejo tudi (ne)dostop do dela v ZRN.

S pridobitvijo dovoljenja tipa »Niederlassungserlaubnis« tujec doseže najtrdnjši pravni status bivanja. Dovoljenje daje trajno pravico do bivanja v ZRN, je prostorsko neomejeno in dovoljuje kakršno koli zaposlitev tujca v ZRN. Načeloma se zanj lahko zaprosi po petih letih bivanja v ZRN. Ker pa je zakon z leta 2004 skrčil prejšnji dve neomejeni dovoljenji za bivanje na eno, je časovne zahteve (5 let dovoljenja »Aufenthaltserlaubnis«) za pridobitev dovoljenja »Niederlassungserlaubnis« nadgradil z nadaljnjimi zahtevami. Te so: najmanj pet letno plačevanje prispevka za pokojninsko zavarovanje, nekaznovanost in izpolnjevanje integracijskih zahtev (tečaj). Iz te zadnje zahteve vidimo, da je po novem zadostno znanje nemškega jezika zahtevano tudi kot pogoj za pridobitev trajnega bivanjskega statusa in ne samo, kot prej, v primeru želene naturalizacije.

Zanimivo je še, da dve tretjini tujcev izpolnjuje časovno zahtevo za pridobitev trajnega bivanjskega statusa, saj je povprečna doba bivanja v ZRN 16 let, a tega ne poseduje.

Velike ovire namreč predstavljajo prav integracijske zahteve (zadostno znanje nemškega jezika in temeljno poznavanje nem. pravnega in družbenega reda), katerih izpolnitev je tudi temeljni cilj za prihodnost nemške »družbene politike«.

Iz naslednje tabele je razviden čas bivanja Turkov v ZRN v letih od 1992 do 2002.

Tabela 7: Čas bivanja turškega prebivalstva v ZRN (1992 – 2002)

Čas bivanja v letih	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002
Manj kot 1	74.100	69.900	68.600	75.211	75.700	67.059	61.113	55.800	33.052	36.200
1 - 4	257.800	260.100	251.200	241.372	235.600	247.092	238746	214.700	187.115	123.900
4 - 6	139.000	159.000	167.600	169.391	169.800	166.050	152455	148.900	149.053	117.400
6 - 8	93.200	114.700	136.200	155.806	163.800	169.596	168948	154.700	138.398	136.900
8 - 10	63.500	73.900	91.800	112.491	132.900	155.230	163058	157.500	151.496	125.200
10 - 15	384.400	334.400	267.600	203.605	186.900	210.314	246058	280.800	308.464	331.200
15 - 20	415.000	362.900	368.500	402.048	390.300	356.412	313212	232.200	174.875	171.600
20 - 25	427.800	443.000	456.800	427.720	398.200	366.374	311222	299.100	318.672	274.400
25 - 30		83.700	128.400	186.175	244.700	311.415	381297	380.000	348.362	288.700
30 in več		16.700	28.700	40.492	51.000	57.884	82.115	129.800	189.047	306.700
skupaj	1.854.800	1.918.300	1.965.400	2.014.311	2.048.900	2.107.426	2.118.224	2.053.600	1.998.534	1.912.000

Vir: Zvezni statistični urad Wiesbaden¹³¹

¹³¹ Dostopno na: <http://www.zft-online.de/deutsch.php> (26. 2. 2006).

Turki so tudi edina tuja v ZRN živeča skupina, katere posebni pravni položaj, imenovan tudi »asociacijsko pravo«, je izrecno omenjen v § 4 Zakona o bivanju. Tu je določeno, da je dovoljenje za bivanje Turkov in Turkinj, ki izhaja iz Sporazuma o pridruženem članstvu EGS / Turčija ali iz sklepa asociacijskega sveta, deklaratorne narave, tako kot državljanov EU.¹³² Če po zakonu iz leta 1990 prepoznamo status tujca v ZRN po tipu dovoljenja, moramo, da bi vedeli, kakšne pravice pripadajo tujcu po novem zakonu, nujno poznati tudi namen bivanja v ZRN. Zakon o priseljevanju je bil prvič reformiran že marca 2005, na poti pa je že druga sprememba zakona, ki sledi EU smernicam in skuša izboljšati zakon.

Slovenska zakonodaja o tujcih

Po osamosvojitvi je tudi Slovenija postala dejavna na migracijskem področju.

To področje spada pod ministrstvo za notranje zadeve, Direktorat za upravne notranje zadeve.¹³³ Ta združuje funkcije in naloge nemškega pooblaščenca zvezne vlade za migracijo, begunce in integracijo ter zveznega urada za migracijo in begunce. Direktorat se deli na tri sektorje:

- sektor za migracije in naturalizacijo,
- sektor za azil,
- in sektor pa priseljevanje in begunce.

Pod ministrstvo za kulturo pa spada sektor za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti.¹³⁴

Slovenski Zakon o tujcih v poglavju bivanja tujcev ni prav nič inovativen in zelo spominja na nemški Zakon o bivanju. Zakon je bil sprejet 15. 6. 1991 in je kot pogoj za pridobitev stalnega dovoljenja za bivanje zahteval tri letno neprekinjeno bivanje v RS. 8. 8. 1997 je začela veljati sprememba Zakona o tujcih, ki je prejšnjo zahtevo s treh let povečala na osem let neprekinjenega bivanja za pridobitev stalnega dovoljenja za bivanje.¹³⁵ Zakon o tujcih kot velja danes,¹³⁶ v četrtem poglavju »prebivanje tujcev« § 26 določa dve vrsti dovoljenj za prebivanje tujcev v RS. To sta dovoljenje za začasno prebivanje in dovoljenje za stalno prebivanje. Kot prvo dovoljenje za prebivanje (§ 28) se lahko izda samo dovoljenje za

¹³² Več o tem: Bericht der Beauftragten der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration über Lage der Ausländerinnen und Ausländer in Deutschland, Berlin 2005, str. 461.

¹³³ Vir: <http://www.mnz.si/si/1301.php> (20. 11. 2005).

¹³⁴ Vir: <http://www.kultura.gov.si/ministry.cp2> (20. 11. 2005).

¹³⁵ Povzeto po: Alenka Kobolt, ZDEJ SMO OD TU – A SMO ŠE ČEFURJI? Ljubljana 2002. str. 28.

¹³⁶ Vir: Uradni list RS št. 108, 12. 12. 2002. Dostopno tudi na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2002108&stevilka=5310> (4. 3. 2006).

začasno prebivanje. To je vezano na namen bivanja in poteče z izpolnitvijo namena bivanja. Izda se za največ eno leto. V prošnji zanj morajo tujci obvezno navesti namen prebivanja v RS. Nameni prebivanja se ne razlikujejo od nemških, ti so: zaposlitev ali delo, združitev družine, študij, izobraževanje in drugi upravičeni razlogi. Dovoljenje za začasno prebivanje dobijo tudi tujci, ki so ožji družinski člani slovenskih državljanov, tujci slovenskega rodu, do tretjega kolena in otroci tujcev, ki so rojeni v RS (§ 30 - § 40).

Za dovoljenje za stalno prebivanje pa lahko zaprosi tujec, ki osem let neprekinjeno biva v RS in že vsaj toliko let poseduje začasno dovoljenje za prebivanje ter če ni razlogov za tujčev izgon. Nadalje mora tujec ravno tako kot v nemškem primeru, predložiti dokaze o zmožnosti preživljanja. Dovoljenje se mu ne izda, če je bil v zadnjih treh letih obsojen na zaporno kazen v skupni dobi, ki je presegla eno leto. Slovenski zakon za razliko od nemškega tu nima izrecnih integracijskih zahtev. So pa te določene v Zakonu o državljanstvu¹³⁷ in sicer v 10. členu »pridobitev državljanstva z naturalizacijo«. Tu zakon za pridobitev slovenskega državljanstva od tujca zahteva:¹³⁸

- odpust iz dosedanjega državljanstva,
- urejen status tujca in dejansko bivanje v Sloveniji deset let, od tega neprekinjeno zadnjih pet let pred vložitvijo prošnje,
- zagotovljen trajen vir preživljanja v višini, ki omogoča materialno in socialno varnost,
- znanje slovenskega jezika za potrebe vsakdanjega sporazumevanja, kar mora tujec dokazati s pričevalom o uspešno opravljenem izpitu iz znanja slovenščine na osnovni ravni,
- podpisano izjavo o soglašanju s pravnim redom Republike Slovenije.

Iz pregleda slovenske zakonodaje lahko zaključim, da ta sledi evropskim smernicam, že dolgo pred pridružitvijo Slovenije k EU. Praktično se slovenska zakonodaja zgleduje po evropski že od začetka. Seveda pa še zdaleč ni tako razdelana kot npr. nemška zakonodaja.

¹³⁷ Vir: Zakon o državljanstvu Republike Slovenije – ZDRS (Uradni list RS, št. 1/91-I z dne 25. 6. 1991), nazadnje spremenjen z zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o državljanstvu Republike Slovenije – ZDRS-Č (Uradni list RS, št. 96/02 z dne 14. 11. 2002). Dostopen tudi na:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20037&stevilka=240> (4. 3. 2006).

¹³⁸ Povzeto po: ibid.

Kaj torej reči za konec o nemški zakonodaji od 1965 do 2005?

Vsi trije zakoni so odgovor na nove razmere v nemški družbi in politiki. Jedro vseh treh zakonov so poglavja o vstopu in bivanju tujcev na zveznem območju, ki sem jih v nalogi tudi razčlenila. Ker so bil povod za sprejetje prvega Zakona o tujcih predvsem tuji oz. gostujoči delavci, je razumljivo, da tu ne gre iskati poglavja o pridružitvi družin ali poglavja o naturalizaciji. Zakon iz leta 1965 je bil napisan v znamenju obče predstave o začasnosti bivanja tujcev v ZRN. To dejstvo pogojuje tudi bistveno razliko med zakonoma iz leta 1965 in 1990. Zaradi postopnega priznavanja priseljevanja v ZRN je v zakonodaji veliko več podobnosti med zakonoma iz leta 1990 in 2004. Zakonodajna pozornost se preusmeri iz začasnih tujih delavcev na tujce priseljence (družinski člani), azilante in begunce ter na oblikovanje njihovega statusa bivanja, ki gre v smeri od začasnega proti trajnemu. Novo v Zakonu o tujcih iz leta 1990 je poglavje o olajšani naturalizaciji, ki omogoča tujcem pridobitev nemškega državljanstva že po osmih letih zakonitega bivanja v ZRN, za razliko od prej zahtevanih petnajst let zakonitega bivanja v ZRN. S tem poglavjem je bil del državljskega prava prvič prenesen v Zakon o tujcih. Zakon o priseljevanju iz leta 2004, za razliko od Zakona o tujcih iz leta 1990, ki je vseboval del državljskega prava le kot poglavje, vsebuje kar več sprememb zakonov in dva samostojna zakona. Med temi tudi Spremembo zakona o državljanstvu. Zahtevanih osem let za pridobitev nemškega državljanstva se po novem z uspešno opravljenim integracijskim tečajem zniža na sedem let. Stari Zakon o tujcih iz leta 1990 je nadomestil Zakon o bivanju, kot prvi člen Zakona o priseljevanju. Tu je novo poglavje o pospeševanju integracije, ki ga leta 1990 še ni in uvaja integracijske tečaje za tujce. Ti imajo pomembno vlogo tako pri željeni naturalizaciji kot pri pridobitvi stalnega dovoljenja za prebivanje.

Z novimi integracijskimi zahtevami kot so, znanje nemškega jezika, poznavanje nemškega pravnega reda, kulture in zgodovine Zakon o bivanju tako marsikateremu tujcu otežuje pridobitev stalnega dovoljenja za prebivanje.

Menim, da bi bilo napačno sklepati, da je Zakon o priseljevanju končna postaja nemške zakonodajne politike. Zakon vidim kot osnovo, na kateri se bo gradila nadaljnja nemška zakonodaja. Težišči le – te bi po mojem morali biti na področju izobraževanja in jezika.

Izziv za nadaljnjih nekaj desetletji bo vsem članicam držav EU na nacionalnih nivojih gotovo predstavljal na nivoju EU zastavljeni cilj, izenačitve statusa državljanov tretjih držav z državljanji držav članic EU.

ZAKLJUČEK

Še na začetku 20. stoletja je znani nemški geograf in nacionalsocialist Ewald Banse¹³⁹ trdil, da bo Evropa zlahka evropeizirala vzhod. Danes, na začetku 21. stoletja, pa se Evropa boji obratnega, zapira se v »trdnjavo« in starajoča se premišljuje, komu bi odprla vrata. Mislim, da bi bilo dobro, če bi za začetek okrepila svojega duha, vrednote in kulturo.

Uradna politika Nemčije je s svojim dolgoletnim »najmanjšim skupnim imenovalcem«, ¹⁴⁰ to je demantijem dežele priseljevanja, pokazala svoj odnos do tujcev v državi. Ta je, kot je razvidno iz naloge, hkrati postal vzor odnosa med Nemci in tujci in je pripeljal do distanciranja manjšine od večine ter posledično do nastanka vzporedne družbe. Prav tako sem v nalogi dokazala, da je bila ravno zakonodaja Zvezne republike Nemčije tista, ki je omogočila, da so se tujci v ZRN ustalili. Pravo nasprotje le - te je bila zakonodaja NDR, ki sicer ni zajeta v nalogi, je bila pa, tako Herbert, do tujcev zelo stroga in ni dopuščala daljšega bivanja tujcev v DDR ali pridruževanja družin. ¹⁴¹

S sprejetjem Zakona o priseljevanju naj bi bila veriga zanikanja pretrgana. Nemčija je tudi »de jure« postala dežela priseljevanja. Vendar, kaj to pomeni za tujce, ki so vsa ta leta živeli v državi, ki jih ni priznavala in jih je 'prijazno' vračala domov? Najbrž je ta »de vita« odnos zaznamoval vsakega gastarbajterja in ga en zakon ne more spremeniti. Prav tako se nazori v človeških glavah ne menjajo tako hitro kot zakoni. Zato je današnja pozitivna migracijska in integracijska politika lahko dober začetek za vse, ki šele začenjajo svojo pot, za prihodnje generacije. O kakršnikoli integraciji prvih turških priseljencev ne moremo govoriti.

Integracija turškim delavcem pridruženih družin, do osemdesetih let 20. stol. je bila zamujena, saj otroci v tistem času sploh niso obiskovali nemških šol. Imeli so le nekaj razredov turške osnovne šole. Tudi o uspešnosti integracije danes, je težko govoriti. To sklepam po:

- zahtevi berlinske šole, ki je zahtevala, da učenci med odmori govorijo v nemškem jeziku in ne nekakšni mešanici nemško – turškega jezika.

¹³⁹ Ewald Banse, Das Orientbuch, Straßburg/Leipzig 1914, str. 426 - 448.

¹⁴⁰ Klaus J. Bade in Michael Bommers: Migration und politische Kultur im »Nicht-Einwanderungsland« v Migrationsreport 2000, str. 165.

¹⁴¹ Povzeto po: Herbert, Geschichte...

- dejstvu, da veliko tujcev, ki sicer po letih izpolnjujejo pogoje za pridobitev trajnega dovoljenja za bivanje, ne izpolnjujejo pa kriterija integracijskih zahtev, to je zadostnega znanja nemškega jezika in poznavanja nemškega družbenega in pravnega reda.
- Prav tako trdim, da Turki še dolgo (ali nikoli) ne bodo integrirani do te mere, da ne bi izstopali v nemški družbi.

Dejstvo je, da je integracija toliko daljši in zahtevnejši proces, kolikor bolj je priseljska kultura oddaljena od sistema vrednot družbe, v katero se je priselila. In ker so Turki v Nemčijo prišli iz popolnoma drugačnega verskega in kulturnega kroga, so razlike velike in bo potrebnih še kar nekaj generacij, v Nemčiji rojenih in živečih Turkov, preden se bo porazgubil duh gastarbajterstva. Menim, da bodo s časom k izboljšanju položaja Turkov v ZRN pripomogli tudi novi, bolj tuji tujci, ki bodo zasedli dno nemške družbene lestvice. Nikakor pa ne smemo pozabiti, da »MI« nismo dani sami po sebi, ampak smo izoblikovani v interakciji z »ONI«. Zato je dobrodošlo umevanje integracije kot interakcije med večinsko družbo in priseljenci. Biti hkrati učenec in učitelj, je po mojem mnenju edina možnost za dialog med priseljenci in večinsko družbo.

Zusammenfassung

Die angeworbene Arbeitskraft die zum Wirtschaftswunder in der Nachkriegszeit der BRD verholfen hat, hat den Namen 'Gastarbeiter' bekommen. Im Gegensatz zu allgemeiner Erwartung, dass die Ausländer in der BRD nur vorübergehend bleiben werden, sind sie in der BRD geblieben, und sind ein Teil der deutschen Gesellschaft geworden. Ausländer stellen heute 9 % der Gesamtbevölkerung der BRD dar. Davon kommen dreiviertel aus Drittländern. Der größte Anteil davon stellen Einwanderer aus der Türkei mit 2,5 Millionen Einwohnern dar. Sie sind die größte ausländische in der BRD lebende muslimische Gemeinschaft und erregen als solche viel Aufmerksamkeit.

Das Thema meiner Arbeit fordert auf jeden Fall interdisziplinäres Verfahren. Ich hatte keine Möglichkeit verschiedene deutsche Zeitungen durchzusehen oder eine Umfrage zu machen, deswegen habe ich mich entschieden, durch die Entwicklung deutscher Ausländergesetzgebung meinem Thema näher zu kommen. Die Grundlage meiner Arbeit waren drei deutsche ‚Ausländergesetze‘ zusammen mit (über)nationalen Rechtsbestimmungen die Ausländeraufenthalt in BRD geprägt haben. Dadurch ist es klar geworden, das gerade diese türkische neuzeitliche Minderheit in BRD ausformiert hat. Natürlich hat dazu auch Fremdfeindlichkeit verholfen und amtliche Politik, die Einwanderung jahrelang negiert hat. Indirekt aber auch die wirtschaftliche Teilung an die EWG/EU Staatsangehörige und Drittstaatsangehörige.

In größerer Zahl kamen die Türken in BRD aufgrund Anwerbeabkommens vom 1961. So wie Italiener, Jugoslawen, etc., haben Sie in BRD eine neue Identität bekommen, die in Augen Deutschergesellschaft mit vorübergehendem Aufenthalt geprägt war. Sie sind Gastarbeiter geworden. Mit ihrem Aufenthaltsverlängerung in BRD, die Türken durch Neufassung der deutsch-türkischen Vereinbarung vom 1964, Arbeitserlaubnisverordnung vom 1971, indirekt mit Anwerbestop vom 1973 und Beschluss Nr. 1/80 des Assoziationsrates EWG/Türkei vom 1980 ermöglicht wurde, ist auch neue Identität Türken als Einwanderer verbunden. Obwohl Gastarbeitergeist noch heute schon längst in BRD geborene Einwandererkinder begleitet, finde ich es, das besonders nach 11. 9. 2001 zwar alte Identität Türken als Muslime hervorgetreten hat.

Bei der deutschen Ausländergesetzgebung gilt, fast keine Regel ohne Ausnahme. In Grundzügen unterscheidet Gesetzgebung zwischen Ausländer die aus EU kommen und Ausländern, die aus Drittstaaten kommen. Besondere Günstigkeiten aus zweiter Gruppe

haben diejenigen Ausländer (auch Türken), deren Staaten mit BRD Assoziierungsabkommen beschlossen haben. Weiter unterscheidet Gesetzgebung Ausländer nach dem Aufenthaltsstatus, der Zweck und Aufenthaltslänge in BRD bestimmt. Kern aller 'Ausländergesetze' sind so Aufenthaltserlaubnistypen. Die waren eine harte Nuss bei der Übersetzung, weil slowenische Sprache nur ein Wort für vier unterschiedene deutsche kennt.

Wenn ich aus Staatsangehörigkeit als Integrationsgrundlage hervorgehe, sehe ich heute für Deutschland problematischer das, das Mehrheit der Türken – Ausländer keinen Absicht um eine deutsche Staatsangehörigkeit zu beantragen hat, als für Ausländer Verschärfung der Erwerbbedingungen ist.

Konstante Integrationsprozesses ist auch Intoleranz und Gewalt auf beiden Seiten. Mit Übernahme von westlichen Werten stoßen die Türken auf Widerstand ihrer eigenen Gemeinschaft. Die Tatsache ist, dass Integration je länger und anspruchsvoller Prozess ist, desto ferner Einwandererkultur von Wertensystem Gesellschaft in die sie einwandern ist. Gleichseitig Schüler und Lehrer zu sein, könnte meiner Meinung nach eine Möglichkeit für Dialog zwischen Einwanderer und Mehrheitsgesellschaft sein.

VIRI IN LITERATURA

Primarni viri:

Ausländergesetz z 28. 4. 1965 (BGBl, 8.5.1965, št. 19, str. 353 – 362).

Gesetz über die Einreise und den Aufenthalt von Ausländern im Bundesgebiet, z 9. 7. 1990 (BGBl I 1990, 1354, 1356).

Gesetz zur Steuerung und Begrenzung der Zuwanderung und zur Regelung des Aufenthalts und der Integration von Unionsbürgern und Ausländern, z 30. 7. 2004 (BGBl 2004, št. 41, Bonn, 5. August 2004).

Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet z 30. 7. 2004 (BGBl 2004, št. 41, Bonn, 5. August 2004).

Staatsangehörigkeitsgesetz z 15.7.1999

(Vir: <http://www.bgbportal.de/BGBL/bgb11f/b199038f.pdf>).

Änderung des Staatsangehörigkeitsgesetzes z 30. 7. 2004 (BGBl 2004, št. 41, Bonn, 5. August 2004).

Bundesarbeitsblatt, 10.2.1962, Regelung der Vermittlung türkischer Arbeitnehmer nach der Bundesrepublik Deutschland. Deutsch-türkische Vereinbarung vom 30. 10. 1961.

Neufassung der deutsch-türkischen Verienbarung (Bundesanzeiger, Nr. 22, 16.1.1968).

Abkommen zur Gründung einer Assoziation zwischen der Europäischen

Wirtschaftsgemeinschaft und der Türkei (Vir:

http://www.migrationonline.de/gesetz_X19wcmludD0xJnBpZD0zNiZpZD01NiZfPQ_.html).

Beschluß Nr. 1/80 des Assoziationsrats über die Entwicklung der Assoziation vom 19.

September 1980 (Vir: <http://www.aufenthaltstitel.de/arb180.html> 23.1.2006).

Haager programm zur stärkung von Freiheit, Sicherheit und Recht in der Europäischen Union (Amtsblatt der EU 3.3.2005 c 53/1).

Schlussfolgerungen des Vorsitizes Europäischer Rat (Tampere)15. und 16. oktober 1999 (Vir: <http://www.unhcr.de/unhcr.php/cat/45/aid/801>).

Amsterdamska pogodba (Vir: http://europa.eu.int/index_sl.htm).

Zakon o tujcih z 29. 11. 2002 (Uradni list št. 108, 12. 12. 2002).

Literatura:

- Klaus J. Bade**, Evropa v gibanju, Ljubljana 2005.
- Rudolf Blauth** (ur.), Was die Deutsche über Türken und Türken über Deutsche schon immer wissen wollten, München, 1992.
- Martina Boden**, Evropa naša preteklost in sedanjost, Ljubljana 2004.
- Herve le Bras**, Kri in gruda, Ljubljana 2003.
- Milan Bufon**, Med Teritorialnostjo in globalnostjo, Koper 2004.
- Romana Bešter**, Migracijska politika Slovenije in EU, MI, Ljubljana 2003.
- Franco Cardini**, Evropa in Islam, Ljubljana 2003.
- Robin Cohen** (ur.), The Cambridge survey of world migration, Cambridge 1995.
- Andreas Goldberg, Dirk Halm, Faruk Şen**, Die Deutschen Türken, Münster 2004.
- Ulrich Herbert**, Geschichte der Ausländerpolitik in Deutschland, München 2001.
- Marina Lukšič – Hacin**, Migracijska situacija v Evropi po drugi svetovni vojni in postopna (politična) usklajevanja med članicami EGS (EU). V: Dve domovini, razprave o izseljenstvu, 22 2005.
- Marina Lukšič – Hacin**, Multikulturalizem, Ljubljana 1999.
- Marina Lukšič – Hacin**, Ko tujina postane dom, Ljubljana 1995.
- Hrsg. von Aytaç Eryılmaz (Domit) & Mathilde Jamin (Ruhrlandmuseum)**, Fremde Heimat. Eine Geschichte der Einwanderung aus der Türkei, Essen 1998.
- Alenka Kobolt**, Zdej smo od tu – a smo še čefurji? Ljubljana 2002.
- Eckhard Koch, Metin Özek, Wolfgang M. Pfeiffer, Renate Schepker (Hrsg.)**, Chancen und Risiken von Migration. Deutsch-türkische Perspektiven, Freiburg im Breisgau 1998.
- Vesna Leskošek (ur.)**, Mi in oni. Nestrpnost na Slovenskem, Ljubljana 2005.
- Miran Komac**, Varstvo manjšin. Uvodna pojasnila & dokumenti, Ljubljana 2002.
- Für den Rat für Migration Hrsg. von Klaus J. Bade, Michael Bommes und Reiner Münz**, Migrationsreport 2004, Fakten – Analysen – Perspektiven, Frankfurt/Main 2004.
- Für den Rat für Migration Hrsg. von Klaus J. Bade, Michael Bommes und Reiner Münz**, Migrationsreport 2000, Frankfurt/Main 2000.
- Annette Treibel**, Migration in modernen Gesellschaften, Soziale Folgen von Einwanderung, Gastarbeit und Flucht, 1990, München.
- Bericht der Beauftragten der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration über Lage der Ausländerinnen und Ausländer in Deutschland, Berlin 2005.

Integrationspolitik als Gesellschaftspolitik in der Einwanderungsgesellschaft. Memorandum der Beauftragten der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration, Marieluise Beck, Berlin 2005.

Ein Handbuch für Deutschland, BMFI, Berlin.

ZAR 7/2005, Zeitschrift für Ausländerrecht und Ausländerpolitik, Jg. 25.

Viele kulturen – eine Sprache. Die Preisträgerinnen und Preisträger des Adelbert-von-Chamisso- Preises der Robert Bosch Stiftung 1985 – 2003, Stuttgart 2003.

Članki:

Mojca Drčar Murko: »Poklicali smo delovne moči, prišli pa so ljudje.« Delo, 5. 4. 1980.

Mojca Drčar Murko: Nemška vlada spodbuja tuje delavce k vrnitvi v domovino. Primorski Dnevnik 16. 7. 1982.

Mojca Drčar Murko: Sovraštvo do tujcev ni več prazna beseda. Delo, 26. 6. 1982.

Barbara Kramžar, Nemško slovo od »Blut und Boden.« Delo, 6. 7. 2001.

Vera Kržišnik Bukić, Desetina prebivalstva Slovenije odrinjena na stranski tir. Delo, 29. 12. 2004, str. 2.

Peter Žerjavič, Omadeževana čast družine. Delo, 16. 9. 2005.

Peter Žerjavič, Nemščina tudi med odmori. Delo, 27. 1. 2006.

Allahs rechtlose Töchter, »Für uns gelten keine Gesetze«. Der spiegel, št. 47, 15. 11. 2004. Stern, št. 25, 9. 6. 2004.

Spletni strani:

<http://www.bmi.bund.de> (Spletna stran zveznega nemškega ministrstva za notranje zadeve)

<http://www.bamf.de> (Zvezni urad za migracijo in begunce)

<http://www.integrationsbeauftragte.de> (Zvezni urad pooblaščenca za migracijo, begunce in integracijo)

<http://bundesrecht.juris.de/index.html>

<http://www.auswaertiges-amt.de/www/de/Kontakt>

<http://www.bundesregierung.de/>

http://www.handbuch-deutschland.de/book_de.html

<http://www.zuwanderung.de/>

<http://www.aufenthaltstitel.de> (razlaga pojmov!)

<http://www.destatis.de> (Zvezni urad za statistiko)
<http://www.bpb.de> (Bundeszentrale für politische Bildung)
<http://www.migrationsrecht.net> (Portal za migracijsko pravo)
<http://www.proasyl.de/>
<http://www.tuerkischebotschaft.de> (Turško veleposlaništvo v Berlinu)
<http://www.gesis.org> (GESIS - Gesellschaft Sozialwissenschaftlicher
Infrastruktureinrichtungen e.V.)
http://www.qantara.de/webcom/show_softlink.php?wc_c=300
<http://www.hazar.com/> (turško - angleški / angleško – turški slovar)
<http://www.migrationsmuseum.de/>
<http://www.einfamilienalbum.de/>
<http://www.network-migration.org/>
<http://www.domit.de/>
<http://www.migration-info.de/>
<http://www.gesetze-xxl.de>
http://europa.eu.int/index_sl.htm

Inštituti:

<http://www.zft-online.de> (Inštitut na Univerzi Duisburg-Essen, Stiftung Zentrum für
Türkeistudien)
<http://www.imis.uni-osnabrueck.de/> (Institut für Migrationsforschung und Interkulturelle
Studien)
<http://www.let.leidenuniv.nl/history/migration/institutes.html>
<http://www.imiscoe.org/>
<http://www.cemes.org/>
http://web.uni-bamberg.de/~ba6ef3/ins_d.htm
<http://www.zei.de/>
<http://www.isoplan.de/isoplan.htm>
<http://www.ercomer.org/nc/>
<http://www.ces.boun.edu.tr/>
<http://www.iomvienna.at/>
<http://cms.ifa.de/home/>
<http://www.bosch-stiftung.de/index.html>
<http://migration.uni-konstanz.de>
<http://www.mpil.de/ww/de/pub/forschung/forschungsprofil/schwerpunkte.cfm>